

Kriminalvårdsfrågor

Sammanfattning

I detta ärende behandlar utskottet ett antal motioner från den allmänna motionstiden år 2003. Motionerna rör bl.a. behovet av en ny verkställighetslag, frigivningsförberedelser, behandlingsinnehåll, kvinnors särskilda behov, behandlingen av häktade personer, placering av långtidsdömda och kontroll vid permissioner.

Utskottet föreslår, med anledning av ett motionsyrkande från Vänsterpartiet rörande isolering av häktade personer, ett tillkännagivande till regeringen att de lagändringar som genomfördes år 1998, bl.a. efter utdelad kritik från Europarådets tortyrkommitté, skall följas upp.

När det gäller övriga motionsyrkanden föreslår utskottet, med hänvisning till pågående utrednings- och utvecklingsarbete, vidtagna åtgärder samt till gällande regelverk, att riksdagen avslår dem.

I ärendet finns 18 reservationer och 2 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Utskottets överväganden.....	7
Reformering av kriminalvården m.m.....	7
Behandlingsinsatser för kriminalvårdens klienter.....	13
Behandling för sexualbrottsdömda.....	13
Behandling för män som misshandlar kvinnor.....	14
Behandling för rattfylleridömda.....	15
Kostnadsansvaret för § 34-placering och kontraktsvård m.m.....	15
Övriga frågor.....	18
Säkerheten för intagna.....	18
Behandlingen av häktade.....	19
Permissioner m.m.....	20
Verkställighet genom elektronisk övervakning.....	23
Överförande av verkställighet av fängelsestraff.....	24
Kostnaden för utvisades hemresor.....	26
Ersättning till lekmanövervakare.....	27
Reservationer.....	28
1. Reformering av kriminalvården m.m., punkt 1 (m).....	28
2. Reformering av kriminalvården m.m., punkt 1 (fp).....	29
3. Reformering av kriminalvården m.m., punkt 1 (kd).....	30
4. Reformering av kriminalvården m.m., punkt 1 (v).....	31
5. Reformering av kriminalvården m.m., punkt 1 (c).....	32
6. Reformering av kriminalvården m.m., punkt 1 (mp).....	33
7. Behandling för sexualbrottsdömda, punkt 2 (m, kd, c).....	35
8. Behandling för män som misshandlar kvinnor m.m., punkt 3 (m).....	35
9. Behandling för män som misshandlar kvinnor m.m., punkt 3 (fp, kd, c).....	36
10. Behandling för rattfylleridömda, punkt 4 (fp, kd, c).....	36
11. Kostnadsansvaret för § 34-placering och kontraktsvård m.m., punkt 5 (m, fp, c).....	37
12. Kostnadsansvaret för § 34-placering och kontraktsvård m.m., punkt 5 (kd).....	38
13. Uppföljning av utdömd vård, punkt 6 (fp).....	38
14. Permissioner m.m., punkt 9 (m, fp, kd, c).....	39
15. Permissioner m.m., punkt 9 (v).....	40
16. Överförande av verkställighet av fängelsestraff, punkt 11 (m, fp, kd, c).....	40
17. Kostnaden för utvisades hemresor, punkt 12 (m, fp, kd, c).....	41
18. Ersättning till lekmanövervakare, punkt 13 (fp, kd, c).....	41
Särskilda yttranden.....	43
1. Kostnadsansvaret för § 34-placering och kontraktsvård m.m., punkt 5 (mp).....	43
2. Verkställighet genom elektronisk övervakning, punkt 10 (v).....	43
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	44

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003..... 44

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Reformering av kriminalvården m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju252, 2003/04:Ju273, 2003/04:Ju296 yrkandena 1–3, 2003/04:Ju316 yrkandena 1, 2, 4, 5 och 7, 2003/04:Ju347, 2003/04:Ju357 yrkandena 5, 8–11, 14 och 16, 2003/04:Ju370 yrkandena 1, 4, 7, 13 och 15, 2003/04:Ju402 yrkandena 2 och 3, 2003/04:Ju416 yrkandena 1–10 och 22–24, 2003/04:Ju425 yrkandena 2, 3, 8 och 9, 2003/04:Ju436, 2003/04:So407 yrkande 4, 2003/04:So412 yrkandena 5–8, 2003/04:Ub289 yrkande 3 och 2003/04:Bo252 yrkande 4.

Reservation 1 (m)

Reservation 2 (fp)

Reservation 3 (kd)

Reservation 4 (v)

Reservation 5 (c)

Reservation 6 (mp)

2. Behandling för sexualbrottsdömda

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju370 yrkande 14 och 2003/04:Ju416 yrkandena 20 och 21.

Reservation 7 (m, kd, c)

3. Behandling för män som misshandlar kvinnor m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju354, 2003/04:Ju435 yrkande 2, 2003/04:Ju443 yrkande 17 och 2003/04:Ju479 yrkande 32.

Reservation 8 (m)

Reservation 9 (fp, kd, c)

4. Behandling för rattfylleridömda

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju416 yrkande 30.

Reservation 10 (fp, kd, c)

5. Kostnadsansvaret för § 34-placering och kontraktsvård m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju303, 2003/04:Ju402 yrkande 4 och 2003/04:Ju416 yrkande 14.

Reservation 11 (m, fp, c)

Reservation 12 (kd)

6. Uppföljning av utdömd vård

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju383.

Reservation 13 (fp)

7. Säkerheten för intagna

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju454 och 2003/04:Ju469.

8. Behandlingen av häktade

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om en utvärdering av de år 1998 genomförda lagändringarna beträffande behandlingen av häktade personer. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2003/04:Ju357 yrkande 1.

9. Permissioner m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju357 yrkande 13, 2003/04:Ju370 yrkande 17 och 2003/04:Ju416 yrkandena 26 och 27.

Reservation 14 (m, fp, kd, c)

Reservation 15 (v)

10. Verkställighet genom elektronisk övervakning

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju357 yrkandena 4 och 7.

11. Överförande av verkställighet av fängelsestraff

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju370 yrkande 8.

Reservation 16 (m, fp, kd, c)

12. Kostnaden för utvisades hemresor

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:Ju370 yrkande 9 och 2003/04:Ju416 yrkande 29.

Reservation 17 (m, fp, kd, c)

13. Ersättning till lekmanövervakare

Riksdagen avslår motion 2003/04:Ju416 yrkande 12.

Reservation 18 (fp, kd, c)

Stockholm den 1 april 2004

På justitieutskottets vägnar

Johan Pehrson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Johan Pehrson (fp), Susanne Eberstein (s), Rolf Olsson (v), Margareta Sandgren (s), Beatrice Ask (m), Lennart Nilsson (s), Ragnwi Marcelind (kd), Elisebeht Markström (s), Jeppe Johnsson (m), Johan Linander (c), Göran Norlander (s), Cecilia Magnusson (m), Joe Frans (s), Leif Björnlod (mp), Kerstin Andersson (s), Karin Granbom (fp) och Ulla Wester (s).

Utskottets överväganden

I detta betänkande behandlar utskottet ett antal motioner som rör kriminalvårdsfrågor. Motionerna har väckts under den allmänna motionstiden år 2003.

Reformering av kriminalvården m.m.

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlas ett stort antal motioner om verksamheten inom kriminalvården. Utskottet föreslår – med hänvisning till pågående utredningsarbete – att riksdagen avslår samtliga motioner. Jämför reservationerna 1–6.

Verkställigheten av påföljder inom kriminalvården regleras i flera olika författningar, bl.a. i brottsbalken, lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL), förordningen (1974:248) om kriminalvård i anstalt (KvaF), förordningen (1998:642) om verkställighet av frivårdspåföljder, lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll och förordningen (1994:1060) om intensivövervakning med elektronisk kontroll. De övergripande bestämmelserna om verkställighet av fängelsestraff i anstalt återfinns i KvaL. Till dessa författningar kommer olika tillämpningsföreskrifter utfärdade av Kriminalvårdsstyrelsen.

Sedan början av 1990-talet har vissa ansträngningar gjorts för att reformera kriminalvårdslagstiftningen. Här kan nämnas följande.

År 1994 påbörjades en försöksverksamhet i delar av landet med verkställighet av fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll. Genom försöksverksamheten gjordes det möjligt för personer dömda till fängelse i högst två månader att under vissa förutsättningar få verkställa straffet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll i stället för i anstalt (prop. 1993/94:184, bet. JuU28, rskr. 322). Försöksverksamheten utvidgades per den 1 januari 1997 till att avse fängelsestraff upp till tre månader och omfatta hela landet (prop. 1995/96:156, bet. JuU21, rskr. 249). Verkställighetsformen permanentades sedermera fr.o.m. den 1 januari 1999 (prop. 1997/98:96, bet. JuU21, rskr. 275).

Fängelseutredningen avlämnade i augusti 1993 sitt huvudbetänkande Verkställighet av fängelsestraff (SOU 1993:76), i vilket bl.a. föreslogs att KvaL skulle ersättas med en ny verkställighetslag. Kommitténs förslag genomfördes aldrig i dess helhet. Vissa lagändringar med anledning av betänkandet genomfördes år 1995. Det rörde bl.a. anstaltsindelningen, regler för placering av intagna, intagnas besök samt kroppsvisitation och kroppsbesiktning (prop. 1994/95:124, bet. JuU20, rskr. 331). År 1998 togs slutligt ställning till Fängelseutredningens förslag, och genomfördes vissa lagändringar, bl.a. i

syfte att förbättra säkerheten beträffande långtidsdömda samt förbättra rutinerna för placering av unga intagna och kvinnor (prop. 1997/98:95, bet. JuU19, rskr. 208).

År 1998 – med ikraftträdande den 1 januari 1999 – genomfördes en reform av påföljdssystemet (prop. 1997/98:96, bet. JuU21, rskr. 275). I ärendet antogs lagändringar som bl.a. innebar att möjligheten till halvtidsfrigivning från fängelsestraff slopades, att systemet med samhällstjänst permanentades och utökades till att även kunna utdömas vid påföljden villkorlig dom och att en ny påföljd för unga lagöverträdare, sluten ungdomsvård, infördes.

År 2001 genomfördes vissa lagändringar som syftade till att förbättra frigivningsförberedelserna för fängelsedömda (prop. 2000/01:76, bet. JuU21, rskr. 198), bl.a. infördes bestämmelser om att den intagnes frigivningssituation alltid skall utredas och planeras på ett strukturerat sätt i samarbete med berörda myndigheter, organisationer och enskilda samt en möjlighet för intagna dömda till minst två års fängelse att avtjäna de sista fyra månaderna före villkorlig frigivning genom intensivövervakning med elektronisk kontroll.

I december 2003 beslutade riksdagen om införande av lagbestämmelser som möjliggör för Kriminalvårdsstyrelsen att besluta att samtliga personer som passerar in i en viss sluten anstalt eller ett visst häkte skall kroppsvisiteras (allmän inpasseringskontroll). Syftet med kontrollen skall vara att söka efter otillåtna föremål (prop. 2003/04:3, bet. JuU7, rskr. 109). Bestämmelserna trädde i kraft den 1 februari 2004. I detta sammanhang kan också nämnas att det genom regeringsförordning gjorts möjligt att störa ut mobiltelefontrafik på anstalter (se 14 § förordningen [2003:396] om elektronisk kommunikation).

Även fortsatta ansträngningar görs för att reformera kriminalvårdslagstiftningen. Regeringen beslutade den 10 oktober 2002 att tillkalla en parlamentariskt sammansatt utredning med uppdrag att utarbeta förslag till en ny kriminalvårdslag. Utredningen har antagit namnet Kriminalvårdskommittén. Enligt kommittédirektiven (dir. 2002:90) har utredningen att göra såväl en genomgripande översyn av regelverket i sak som att se över den lagtekniska och språkliga utformningen. Den nya kriminalvårdslagen skall omfatta verkställigheten av samtliga kriminalvårdspåföljder, såväl sluten kriminalvård (fängelse) som öppen sådan (frivårdspåföljderna m.m.).

I sitt arbete skall utredningen särskilt beakta vissa i direktiven angivna allmänna utgångspunkter. Bland dessa kan nämnas följande:

- Utredningen skall överväga hur ett system kan åstadkommas med inriktning på att i det återfallsförebyggande arbetet ta till vara individens egen motivation till förändring, framför allt genom att en positiv utveckling förstärks och uppmuntras. Ett mer utvecklat system för positiv respektive negativ förstärkning som skulle öka möjligheterna att påverka de dömdas beteenden anges som önskvärt.
- Vidare skall utredningen överväga hur en, i högre utsträckning än i dag, individualiserad verkställighet kan uppnås utan att kravet på samhällsskydd eftersätts. Det anges att kriminalvården i den nya lagstift-

ningen bör ges bl.a. utökade möjligheter till differentiering, verkställighet och utslussning från anstalt under olika grader av slutenhet. Olika grupper av intagna, inte minst kvinnor, kan också ha speciella behov och förutsättningar som måste beaktas. Utredningen bör även göra en bedömning av förslagets effekter på anstaltsstrukturen. Här nämns sådant som differentiering av de intagna och ändringar i personalstrukturen, t.ex. personalsammansättning, kompetens och inställning.

- Kriminalvårdskommittén skall också överväga hur innehållet i de alternativa påföljderna och verkställighetsformerna, vad beträffar villkor, kontroll och påverkan, kan utvecklas, i syfte att ytterligare förstärka det återfallsförebyggande perspektivet och – med bibehållen trovärdighet – minska användningen av korta fängelsestraff.
- Utredningen skall vidare lämna förslag på hur innehållet i den provotid som löper efter villkorlig frigivning kan utvecklas för att bl.a. följa upp de i anstalt påbörjade insatserna och förhindra återfall i brott. Här påtalas betydelsen av ett nära samarbete mellan den öppna och slutna kriminalvården samt av att övriga huvudmän i samhället, t.ex. för vård, behandling, sysselsättning och boende, tar sitt ansvar och deltar i ett aktivt samarbete med kriminalvården.
- Dessutom skall utredningen överväga hur en ordning för dokumentation, uppföljning och utvärdering av kriminalvårdens insatser kan främjas genom den nya verkställighetsregleringen.

Tre huvudområden anges i direktiven som särskilt angelägna att behandla i utredningen, nämligen kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete, kravet på en säker och trovärdig verkställighet samt reglerna för överklaganden m.m.

Beträffande det återfallsförebyggande arbetet anges i direktiven att verkställigheten av påföljder skall präglas av strävan att förbättra de dömdas förutsättningar att leva ett liv utan kriminalitet och droger efter verkställigheten. Ett sådant aktivt återfallsförebyggande arbete bör bygga på vissa grundförutsättningar. Det är utredningens uppgift att överväga hur den nya kriminalvårdslagen på bästa sätt kan bidra till att dessa grundförutsättningar uppfylls. Bland de angivna grundförutsättningarna kan här nämnas följande.

- All form av drogmissbruk måste identifieras och bekämpas. Kampen mot missbruket måste bedrivas både genom ambitiösa behandlingsinsatser och effektiva kontrollåtgärder.
- Kriminella värderingar, kriminella gängbildningar och andra uttryck för en kriminell livsstil måste motverkas. Här anges bl.a. behandlingsinsatser, ökad sektionering och andra säkerhetsåtgärder samt etablerandet av positiva sociala nätverk som nödvändiga. Kontakter med familj och andra anhöriga måste främjas under verkställigheten.
- Anstaltsvistelsen bör så långt möjligt vara lik livet i frihet i fråga om bl.a. vardagliga rutiner. Utredningen skall därför överväga om och i så fall på vilket sätt det är möjligt att ställa högre krav på de intagna när det

- gäller vardagliga sysslor och eget ansvarstagande. Varje tillfälle till utveckling av det personliga ansvarstagandet, exempelvis genom införande av s.k. självförvaltning, bör utnyttjas.
- Möjligheterna till egen försörjning har stor betydelse. Stora ansträngningar bör göras inom anstalterna för att erbjuda teoretisk och praktisk utbildning samt meningsfull arbetsträning. Alla som har behov av det bör erbjudas grundläggande grundskole- och gymnasieutbildning. Utredningen skall därför överväga regleringen av de intagnas sysselsättningsplikt.
 - Åtgärder krävs för att en under anstaltstiden inledd positiv utveckling skall kunna fullföljas efter verkställighetens slut. Här betonas bl.a. individens eget ansvar för sin situation och betydelsen av att de inblandade myndigheterna har ett nära samarbete i varje enskilt fall för att kunna ge det stöd och den hjälp som krävs. Det är av särskild betydelse att övergången från anstalt till frihet förbereds noga och sker successivt.

Beträffande kravet på säker och trovärdig verkställighet anges bl.a. att utredningen skall överväga hur regelverket bör vara utformat för att bl.a. säkerställa att kriminalvården har effektiva verktyg för att motverka de kriminella nätverkens aktiviteter i anstalterna och även i övrigt hantera intagna som utgör säkerhetsrisker eller annars har en negativ inverkan på sin närmiljö. Vidare skall utredningen ägna särskild uppmärksamhet åt bl.a. kriminalvårdens möjligheter att kontrollera de intagnas kontakter med omvärlden, utdela varningar och senarelägga tidpunkten för villkorlig frigivning samt besluta om placering i avskildhet och använda tvångsmedel.

Genom regeringsbeslut den 11 mars 2004 erhöll Kriminalvårdskommittén tilläggsdirektiv som möjliggör för kommittén att även ge förslag på ändringar rörande tidpunkten för villkorlig frigivning från fängelsestraff (dir. 2004:33).

Kommittén skall redovisa sitt uppdrag till regeringen senast den 1 juni 2005.

I detta sammanhang kan också nämnas att Riksrevisionen den 15 mars 2004 avgav revisionsrapporten Återfall i brott eller anpassning i samhället – uppföljning av kriminalvårdens klienter (RIR 2004:5). Riksrevisionen ger i rapporten olika rekommendationer till bl.a. regeringen och Kriminalvårdsstyrelsen. Regeringen rekommenderas att bl.a. ställa utökade och preciserade krav på myndigheternas återrapportering när det gäller uppföljningen av klienternas återfall i brott och anpassning i samhället samt att ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att producera och samordna statistik som belyser anpassningen i samhället för personer som lämnat kriminalvården. Kriminalvårdsstyrelsen rekommenderas bl.a. att följa upp samtliga klienter inom anstalt och frivård samt att återföra information om varje klient som återfaller i brott till klientens kontaktperson.

I ett stort antal motioner förespråkas olika åtgärder på kriminalvårdsområdet med anknytning till bl.a. Kriminalvårdskommitténs pågående arbete.

Sålunda förespråkas i motion Ju252 (s) att barn som utsatts för sexuella övergrepp inte skall få besöka gärningsmannen i fängelset. I motion Ju436 (s) anförs att frigivningsförberedelserna för fängelsedömda måste förbättras, bl.a. genom bättre samordning mellan olika myndigheter.

I motion Ju370 (m) förespråkas en ny inriktning på svensk kriminalvård. Det anförs bl.a. att självförvaltning bör tillämpas i större utsträckning och att utbildningsinsatserna för de intagna bör förbättras. Vidare påtalas att frigivningsförberedelserna måste förbättras, bl.a. genom ett bättre samarbete mellan anstalt, frivård, hemkommun och frivilligorganisationer. Motionärerna förespråkar även särskilda kriminalvårdsenheter för utvisningsdömda. I motionen förespråkas också att vårdprogram i större utsträckning bör upphandlas från privata vårdgivare. I motion Ju273 (m) förespråkas också en reformering av kriminalvårdens arbete, bl.a. med mer självförvaltning. I motion Ju347 (m) anförs att olika åtgärder bör vidtas inom kriminalvården för att förhindra brottslig verksamhet på anstalt. I motion Ju296 (m) förespråkas införande av privata kriminalvårdsanstalter.

I motion Ju425 (fp) anförs att kriminalvårdens inriktning och innehåll bör förnyas, att intagna som är motiverade bör ges bättre utbildningsmöjligheter, att kvinnors situation inom kriminalvården bör förbättras och att frigivningsförberedelserna måste förbättras, bl.a. genom bättre samarbete mellan anstalt, frivård, myndigheter och frivilligorganisationer.

I motion Ju416 (kd) förespråkas också en ny inriktning på svensk kriminalvård. Det anförs bl.a. att kriminalvårdens arbete bör utvärderas och goda exempel tas tillvara i förändringsarbetet samt att vården i anstalt bör inriktas på att den intagne skall komma till rätta med sitt problematiska levnadsmönster. Vidare efterfrågas åtgärder för att tillse att individuella vårdplaner upprättas för samtliga intagna i anstalt. I motionen förespråkas också en förstärkning och utveckling av kriminalvårdens analyskapacitet och att forskning om sambanden mellan kriminalvård och återfall i brott stimuleras. Vidare förespråkas fler och bättre motivationsavdelningar med kognitiva program samt en bättre frigivningsprocess med bl.a. behandling i trestegsanstalter och användning av elektronisk övervakning. Ett ökat personligt ansvar för de intagna med bl.a. ökad användning av självförvaltning är också sådant som förespråkas av motionärerna. Motionärerna förespråkar vidare utökade utbildningsinsatser för kriminalvårdens personal och anförs att utvecklingsmöjligheterna för de anställda inom kriminalvården bör förbättras. Vidare bör kriminalvården i större utsträckning sträva efter att rekrytera unga medarbetare. Slutligen pekar motionärerna på betydelsen av att anstalterna i högre utsträckning anpassas för intagna föräldrars umgänge med sina barn.

I motion Ju357 (v) förespråkas olika åtgärder för att förbättra situationen inom kriminalvården. Det anförs att de långtidsdömdas situation måste uppmärksammas och att mottagningsverksamheten för denna kategori intagna bör förbättras. Vidare begärs en översyn av arbetspraktiken på anstalterna och förespråkas att ansvaret för utbildningsinsatserna för de intagna läggs över från kriminalvården till utbildningsväsendet. I motionen påtalas vidare bety-

delsen av att kvinnors situation inom kriminalvården uppmärksammas och att deras särskilda behov uppmärksammas inom frivårdens verksamhet. Slutligen påtalas behovet av stöd för barn till fängelsedömda. I motionerna So407 och Bo252 (båda v) pekas på betydelsen av att frigivningen av intagna i anstalt förbereds bättre, bl.a. genom bättre kontakter och samordning mellan anstalt, frivård och socialtjänst.

I motion Ju316 (c) påtalas också behovet av åtgärder för att förbättra kriminalvårdens verksamhet. Det förespråkas införande av ett bonussystem som stimulerar skötsamhet under verkställigheten. Vidare påtalas ett behov av mer individanpassad programverksamhet och att individuella vårdplaner utarbetas för alla intagna. Det anförs också att frigivningsförberedelserna måste förbättras, bl.a. genom en bättre samordning och samarbete mellan anstalt, frivård, socialtjänst, arbetsförmedling samt andra myndigheter och frivilligorganisationer. Det förespråkas också utökade utbildningsinsatser för kriminalvårdens personal. Slutligen pekar motionärerna på att kvinnornas situation inom kriminalvården bör förbättras. I motion Ub289 (c) begärs att intagna med läs- och skrivsvårigheter skall erbjudas särskild utbildning.

I motion Ju402 (mp) begärs en utredning om hur frivårdspersonalens kompetens tas till vara när anstalts- och frivårdsverksamhet integreras.

I motion So412 (mp, fp, kd, v, c) påtalas behovet av åtgärder för att förbättra situationen för barn till kriminalvårdens klienter. Det anförs att ett utökat barnperspektiv måste anläggas inom kriminalvården och att möjligheterna till kontakter mellan barn och intagen i anstalt måste förbättras, genom såväl telefonsamtal som besök. Vidare anförs att polisens kompetens om barn måste förbättras för att undvika traumatiska upplevelser för barnen i samband med att föräldern frihetsberövas. Slutligen anförs att samarbetet mellan kriminalvård, polis och socialtjänst i frågor om barn till intagna måste förbättras.

Utskottet kan konstatera att det för närvarande pågår en genomgripande översyn av kriminalvårdslagstiftningen. Flertalet av de i motionerna berörda frågeställningarna är sådana att de kommer att behandlas av utredningen. I några fall bör utformningen av den nya kriminalvårdslagen avvaktas innan ställning tas. Kriminalvårdskommitténs arbete och den kommande beredningen av kommitténs förslag bör således inte föregripas. Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga här aktuella motionsyrkanden.

Behandlingsinsatser för kriminalvårdens klienter

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlas ett antal motioner rörande behandling i olika former av kriminalvårdens klienter. Utskottet avstyrker bifall till samtliga motioner, bl.a. med hänvisning till pågående beredning inom Justitiedepartementet och till inom kriminalvården bedriven verksamhet. Jämför reservationerna 7–12 och det särskilda yttrandet 1.

Behandling för sexualbrottsdömda

I motionerna Ju370 (m) och Ju416 (kd) anförs att krav på farmakologisk och annan typ av behandling bör kunna uppställas för villkorlig frigivning av vissa sexualbrottsdömda personer.

Enligt 12 § KvaL är en intagen normalt skyldig att delta i den verksamhet och ha den sysselsättning som anvisas honom. Det är således obligatoriskt att delta i anvisad programverksamhet.

Utskottet har i fråga om sanktionering av vägran att delta i viss verksamhet inhämtat följande från Kriminalvårdsstyrelsen. Om en intagen absolut vägrar att delta i ett anvisat brotts- eller missbruksprogram försöker anstaltspersonalen genom samtal motivera individen till insikt om behovet av deltagande. Det anses inte meningsfullt att ha med en helt omotiverad person i viss verksamhet eftersom denne riskerar att förstöra för hela gruppen genom att avvika eller på annat sätt bete sig destruktivt. Deltagande i behandling och annan verksamhet kan påverka riskbedömningen och därigenom den intagnes möjligheter till utevistelser och anstaltsplacering. Däremot används inte varning och senareläggning av villkorlig frigivning när en intagen inte vill delta i viss verksamhet. Om en intagen däremot helt vägrar att delta i någon form av sysselsättning används ibland varning och senareläggning av villkorlig frigivning som sanktion.

Medicinsk behandling kan, liksom eljest i samhället, normalt endast ges på frivillig grund. Ett undantag från denna huvudregel är bl.a. den behandling som kan ske med stöd av lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Verksamhet för behandling av sexualbrottsdömda bedrivs i fyra sexualbrottsenheter. Varje enhet innehåller avdelning för risk- och behovsbedömning, slutna avdelning, öppna avdelning samt samverkan med frivården. De anstalter som ingår i dessa sexualbrottsenheter är Kristianstad, Härnösand, Viskan, Skogome, Smälteryd, Norrtälje och Tillberga. Tanken är bl.a. att dessa sexualbrottsenheter geografiskt skall täcka upp hela Sverige samt att samtliga sexualbrottsdömda skall genomgå särskilda program och erbjudas behandling. I behandlingen används bl.a. ett nytt evidensbaserat sexualbrottsprogram med förebild från Kanada.

Utskottet har vid flera tillfällen tidigare avstyrkt motionsyrkanden med liknande innehåll som de nu aktuella, senast i februari 2003 (bet. 2002/03:JuU6 s. 16 f). Utskottet höll därvid fast vid tidigare uttalanden i frågan, vilka i huvudsak gick ut på följande. Ett system med farmakologisk behandling kan knappast ges annan räckvidd än under tiden för villkorlig frigivning och torde, som all annan medicinsk behandling, kräva noggrann kontroll och uppföljning. Mot bakgrund av bl.a. de begränsningar som gäller för vård under tvång ansåg utskottet att andra metoder borde väljas för att minska risken för återfall i den aktuella typen av brott. Här var det möjligt att farmakologisk behandling, om den gavs på frivillig grund, i vissa fall kunde vara till nytta.

Utskottet är alltså av samma uppfattning i denna fråga. Utskottet avstyrker bifall till motionerna Ju370 och Ju416 i nu behandlade delar.

Behandling för män som misshandlar kvinnor

I motionerna Ju354 och Ju435 (båda s) anförs att män dömda för kvinnomisshandel bör kunna åläggas att undergå behandling under verkställigheten av fängelsestraff. I motion Ju479 (fp) påtalas behovet av tillgång till behandling för misshandlande män. I motion Ju443 (m) påtalas ett behov av forskning om vård och behandling av misshandlande män.

Kriminalvårdsstyrelsen har på regeringens uppdrag kartlagt vilka program som används för behandling av män som har dömts för våldsbrott mot kvinnor. Programmen genomförs huvudsakligen i samtalsform i grupp och ofta i samarbete med polis och socialtjänst. Problematiken tas även upp i sex- och samlevnadskurser och i gruppsamtal om relationer vid anstalter som har allmänna våldsbrottsprogram. Kriminalvården har vidare inlett ett samarbete med brittiska Home Office. Detta samarbete syftar till att utveckla nationella program anpassade för personer som dömts för våld i nära relationer. Home Office har ackrediterat två versioner av ett sådant program, varav den ena kommer att prövas i Sverige. Kriminalvårdsstyrelsen räknar med att ha översatt program- och teorimanualer för programmet under våren 2004 och påbörja utbildning av personal i maj 2004 för att därefter kunna starta programverksamhet med denna inriktning. Under år 2004 har uppdrag att pröva programmet lagts ut på Kriminalvårdsmyndigheterna Karlskrona (anstalt och frivård) samt Stockholm Centrum, Göteborg Centrum och Visby (endast frivård).

Utskottet behandlade ett liknande yrkande i februari 2003 (bet. 2002/03:JuU6 s. 18 f). Utskottet anförde då att det var angeläget att män som dömts för misshandel mot kvinnor erbjuds adekvat behandling inom kriminalvården. Utskottet kunde också konstatera att kriminalvården bedrev vård i olika former för denna grupp av klienter och att ansträngningar gjordes för att införa nya nationella program för denna grupp. Kriminalvården strävade också efter att all programverksamhet skulle vara forskningsbaserad. Ett särskilt uttalande från riksdagen om forskning på området ansågs inte påkallat.

Utskottet har inte ändrat sin uppfattning i dessa frågor. Motion Ju354 samt motionerna Ju435, Ju443 och Ju479 i nu behandlade delar bör avslås av riksdagen.

Behandling för rattfylleridömda

I motion Ju416 (kd) förespråkas programverksamhet för personer dömda för grovt rattfylleri innefattande konfrontation med trafikoffer.

Enligt vad som inhämtats från Kriminalvårdsstyrelsen bedrivs programverksamhet för rattfylleridömda på anstalterna Östragård, Rostorp och Sörbyn, dock inte med inslag av brottsofferkonfrontation. På vissa frivårdsenheter, bl.a. i Kalmar och Karlskrona, bedrivs verksamhet med konfrontation mellan rattfylleridömda och trafikoffer, s.k. Victim Impact Panel (VIP). I Karlskrona har detta skett i anslutning till verkställighet av straff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Ett liknande motionsyrkande behandlades av utskottet i februari 2003 (bet. 2002/03:JuU6 s. 17). Utskottet ifrågasatte då inte att påverkansmodeller innefattande konfrontation mellan rattfylleridömda och trafikoffer i vissa fall kan vara verkningsfulla för att ge gärningsmannen ökad insikt om brottets allvar och därmed leda till minskad risk för återfall i rattfylleribrott. Utskottet ansåg att något hinder mot att bedriva en sådan typ av behandling inte torde föreligga och konstaterade att sådan verksamhet också förekom inom kriminalvården. Utskottet såg inga nackdelar med detta behandlingsinslag på frivillighetens grund. Utskottet ansåg att motionsyrkandet fick anses tillgodosett och avstyrkte bifall.

Utskottet vidhåller sin inställning i denna fråga och avstyrker bifall till motion Ju416 i nu behandlad del.

Kostnadsansvaret för § 34-placering och kontraktsvård m.m.

I motionerna Ju303 (m) och Ju402 (mp) begärs en utredning med inriktning på frågan om hela kostnadsansvaret för utdömd kontraktsvård bör överföras till staten. I motion Ju416 (kd) anförs att hela kostnadsansvaret för s.k. § 34-placeringar bör överföras till staten. I motion Ju383 (fp) förespråkas en utredning om hur utdömd missbruksbehandling verkställs och följs upp.

Enligt 34 § KvaL kan en intagen få tillstånd att vistas utanför anstalten om han då kan bli föremål för särskilda åtgärder som kan antas underlätta hans anpassning i samhället, t.ex. för vård eller behandling mot narkotikamissbruk. Kriminalvården skall bära kostnadsansvaret för en intagen som placeras i vård utanför anstalten. Vid dagen för frigivning från fängelsestraffet övergår betalningsansvaret till kommunen, som skall bära kostnaden till behandlingstidens slut. Placeringen måste därför oftast planeras tillsammans med och godkännas av betalningsansvarig kommun som också ombeds lämna skriftliga ansvarsförbindelser för vårdkostnaderna efter villkorlig frigivning.

Frågan om betalningsansvaret för § 34-placering och svårigheterna att få med socialtjänsten i planeringen av desamma har länge varit ett problem. Många kommuner har varit tveksamma att ta på sig ett sådant kostnadsansvar, särskilt i fall då man inte känner klienten sedan tidigare eller i fall då man tidigare flera gånger beviljat vårdinsatser för klienten.

Liknande finansieringsproblem förekommer vid strävan att möjliggöra en kontraktsvårdspåföljd. I dessa fall skall kriminalvården bära kostnadsansvaret för den dömda till dagen för tänkt frigivning, om påföljden i stället hade bestämts till fängelse. Efter den dagen övergår betalningsansvaret till kommunen. Således måste även kontraktsvårdsplaceringar oftast planeras tillsammans med och godkännas av den betalningsansvariga kommunen, bl.a. genom en ansvarsförbindelse för vårdkostnaderna.

Frågan om kostnadsfördelningen mellan kriminalvården och kommunerna har utretts vid flera tillfällen under senare år. Fängelseutredningen föreslog att kriminalvården skulle få ta över hela kostnadsansvaret för att på så sätt lösa problemet (SOU 1993:76). Flera remissinstanser, liksom regeringen, motsatte sig detta förslag då man var rädd för att detta skulle innebära att kommunerna skulle frånträda sitt ansvar för missbrukarvården. Narkotikakommissionen föreslog för sin del att kriminalvården skulle ges möjlighet att genomföra § 34-placeringar även utan ansvarsförbindelse från den intagnes kommun och att kriminalvården skulle ikläda sig ett kostnadsansvar för dessa placeringar även efter den villkorliga frigivningen. Ordningen var endast tänkt att tillämpas då ingen annan utväg stod till buds och skulle pågå under en tvåårig försöksperiod. Kriminalvårdsstyrelsen skulle därefter till regeringen redovisa sina erfarenheter när det gäller art, omfattning, utveckling och kostnader (SOU 2000:126). Även detta förslag har mött viss kritik.

I propositionen Nationell narkotikahandlingsplan (prop. 2001/02:91) lämnades inga konkreta förslag till hur problemet med § 34-placeringar skall lösas. Utgångspunkten för det fortsatta arbetet skulle dock enligt regeringen vara att samhället skall se till att den som har behov av det skall kunna få adekvat vård. I samband med regeringens uppdrag till Kriminalvårdsstyrelsen i april 2002 att genomföra en särskild satsning på att bekämpa narkotikamissbruket bland kriminalvårdens klienter gav regeringen Kriminalvårdsstyrelsen i uppdrag att även kartlägga omfattningen och typen av problem som hindrar placeringar utanför anstalt med stöd av 34 § KvaL (Ju2002/3054/KRIM).

Kriminalvårdsstyrelsens kartläggning presenterades i september 2003. I rapporten konstaterades bl.a. att de som beviljades § 34-placering under första kvartalet 2002 hade en högre medelålder, att strafftiderna för dessa var längre och att vårdtiderna var kortare jämfört med en motsvarande kartläggning som genomfördes år 1989. Genom intervjuer med bl.a. kriminalvårds-, behandlings- och socialtjänstpersonal kartlades de vanligast förekommande omständigheterna som hindrade sådan placering. I intervjuerna pekades oftast på bristande motivation hos den intagne. Andra omständigheter av betydelse var bl.a. tids- och resursbrist, korta tider för förberedelsearbete, traditioner och motivation vid anstalterna och anstalternas interna regler, samarbetsproblem

med kommunerna beträffande ansvarsförbindelser, egen på anstalten bedriven behandlingsverksamhet samt att de intagna ofta avbryter § 34-placeringen i samband med villkorlig frigivning.

Rapporten från Kriminalvårdsstyrelsen bereds för närvarande i Justitiedepartementet.

Utskottet har behandlat liknande yrkanden tidigare, senast i februari 2003 (bet. 2002/03:JuU6 s. 14 f). Utskottet hänvisade då till tidigare uttalanden om att § 34-placeringar är ett bra instrument för att få narkotikamissbrukare i lämplig vård under verkställigheten och anförde följande. För att kunna ge den intagne bästa möjliga behandling är det angeläget att behandlingsplaneringen görs i samarbete med socialtjänsten i den intagnes hemkommun, detta för att ta till vara erfarenheterna där och för att uppnå kontinuitet i vården. Möjligheten att genomföra § 34-placeringar är i själva verket central för att kriminalvården skall ha möjlighet att arbeta utifrån ett behandlingsperspektiv. Utskottet avstyrkte bifall till de då aktuella motionerna med hänvisning till att det uppdrag som Kriminalvårdsstyrelsen hade fått var av största vikt för att komma till rätta med problemet med § 34-placeringarna och att arbetet därmed inte borde föregripas.

Utskottet är alltså av samma uppfattning beträffande § 34-placeringar. Samma överväganden kan i princip göras beträffande kontraktsvård. Beredningen av Kriminalvårdsstyrelsens rapport bör inte föregripas. Utskottet vill här tillägga att ett betydande problem med denna form av vård synes vara bristande motivation hos individen och att den dömd ofta avbryter vårdplaceringen i samband med villkorlig frigivning. Att överflytta kostnadsansvaret för vården till staten torde inte avhjälpa det problemet. Utskottet avstyrker bifall till motion Ju303 samt motionerna Ju402 och Ju416 i nu behandlade delar.

När det gäller yrkandet i motion Ju383 instämmer utskottet i vad motionärerna anför om vikten av att utdömd missbruksbehandling verkligen verkställs och att resultatet av behandlingen följs upp på olika sätt. Det är i första hand frivårdens ansvar att på individnivå följa upp att en skyddstillsynsdömd person följer av domstolen ålagda föreskrifter om missbruksbehandling. Vid misskötsamhet finns en reglering i brottsbalken att tillgå för att ytterst undanröja en utdömd frivårdspåföljd. Utskottet – som också vill hänvisa till vad Riksrevisionen anför om uppföljning av påföljder i den ovan omnämnda revisionsrapporten Återfall i brott – uppföljning av kriminalvårdens klienter (RIR 2004:5) – är inte berett att för närvarande ta något initiativ i denna fråga. Utskottet avstyrker bifall till motion Ju383.

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

I detta avsnitt behandlas ett antal motioner rörande bl.a. brandsäkerhet på låsta enheter, behandlingen av häktade, förutsättningar för intagnas permission, verkställighet genom elektronisk övervakning och överförande av straffverkställighet för utvisningsdömda. Utskottet föreslår i fråga om behandlingen av häktade ett tillkännagivande till regeringen att de år 1998 genomförda lagändringarna med anledning av utdelad kritik från Europarådets tortyrkommitté skall följas upp. I fråga om övriga motionsyrkanden föreslår utskottet att riksdagen avslår dessa. Jämför reservationerna 13–18 och det särskilda yttrandet 2.

Säkerheten för intagna

I motionerna Ju454 (c) och Ju469 (s) begärs åtgärder för att öka brandskyddet på institutioner med låsta bostadsutrymmen, t.ex. rättspsykiatriska avdelningar och fängelser. Det anförs bl.a. att det borde uppställas ett krav på sprinklersystem och att låsanordningarna på celldörrarna bör kunna fjärrmanövreras.

Enligt Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om beredskapsplanering för åtgärder i händelse av våld, hot om våld eller andra allvarliga incidenter (KV VAF 2000:7) skall alla lokala kriminalvårdsmyndigheter upprätta en beredskapsplan som redovisar varje enhets förberedelser och åtgärder som syftar till att hantera våldssituationer, hot om våld eller andra allvarliga incidenter (1 §). En beredskapsplan skall bl.a. innehålla konkreta åtgärdsplaner för olika former av incidenter, bl.a. avseende brand och utrymning. Av åtgärdsplanerna skall också framgå formerna för samverkan med polis och räddningstjänst, där sådan samverkan kan bli aktuell (3 och 4 §§). För att upprätthålla kunskaper om och skicklighet i att hantera olika former av incidenter skall beredskapsplanen övas regelmässigt, minst en gång om året (8 §).

Utskottet har inhämtat från Kriminalvårdsstyrelsen att det för närvarande inte finns sprinklersystem installerat i cellerna på någon av landets anstalter eller häkten. På ett par enheter, bl.a. en avdelning på Kumlaanstalten, finns celldörrar med fjärrmanövrering av låsmekanismen. Brandlarm i någon form finns på samtliga anstalter och häkten. Dessa är av varierande slag, bl.a. beroende på byggnadernas ålder. Rök- och branddetektorer är vanligt förekommande. De intagna på anstalter och häkten kan själva utlösa befintliga larm, dock inte i sina egna celler. Falsklarm är på vissa enheter ganska vanligt. Personalen övas regelbundet i de basala brandskyddsteknikerna, bl.a. utrymning och hantering av brandsläckningsutrustning. På de flesta enheterna genomförs återkommande övningar, i regel dagtid. Det förekommer även överraskningsövningar nattetid.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det är särskilt viktigt att säkerställa brandskyddet på institutioner där personer hålls inlåsta. Utskottet utgår från att kriminalvårdens myndigheter i samråd med bl.a. de lokala brandmyndigheterna löpande ser över och utvärderar brandskydd och rutiner på anstalter och häkten samt att Kriminalvårdsstyrelsen noga följer denna fråga. Något tillkännagivande från riksdagen är dock inte påkallat. Motionerna Ju454 och Ju469 avstyrks.

Behandlingen av häktade

I motion Ju357 (v) begärs en utvärdering av de år 1998 genomförda ändringarna i reglerna om restriktioner för häktade mot bakgrund av framförd kritik mot Sverige från Europarådet om bristande mänskliga rättigheter för häktade.

Sverige har anslutit sig till den europeiska konventionen till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (SÖ 1988:37), vars syfte är att stärka frihetsberövade personers skydd genom att motverka att sådan behandling eller bestraffning förekommer, dvs. att ha en preventiv funktion. I enlighet med konventionen har Europeiska kommittén för förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (Tortyrkommittén) bildats. Tortyrkommittén får besöka de platser i konventionsstaterna där frihetsberövade personer är placerade och kan i sin rapport efter besöket påtala brister och föreslå hur skyddet för frihetsberövade personer i den granskade staten kan förbättras.

Efter besök på svenska häkten år 1991 och 1994 riktade Tortyrkommittén kritik mot Sverige rörande bl.a. det förhållandet att en häktad som ålagts restriktioner inte kunde överklaga åklagarens restriktionsbeslut till en oberoende instans och att aktivitetsmöjligheterna för de häktade var begränsade.

I propositionen Behandlingen av häktade (prop. 1997/98:104) föreslog regeringen ändringar i rättegångsbalken och lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl., bl.a. av innebörden att den som är häktad skall ha rätt att begära rättens prövning av åklagarens beslut om enskilda restriktioner. För att förbättra häktesverksamheten föreslogs vidare en lagändring som innebär att intagna i häkten som huvudregel skall ges tillfälle att vistas tillsammans med andra intagna. Efter justitieutskottets tillstyrkande antog riksdagen i maj 1998 regeringens förslag. Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 1999 (prop. 1997/98:104, bet. JuU22, rskr. 227).

I propositionen anförde regeringen att den hade för avsikt att även fortsättningsvis ägna uppmärksamhet åt frågan om humanisering av häktesverksamheten och andra delar av kriminalvården. Regeringen aviserade samtidigt sin avsikt att utvärdera effekterna av de i propositionen föreslagna ändringarna sedan de hade tillämpats en tid (prop. 1997/98:104 s. 64 f).

Utskottet har inhämtat från Justitiedepartementet att någon sådan utvärdering för närvarande inte planeras.

Utskottet gör följande överväganden i denna fråga. Det är angeläget att svensk kriminalvård uppfyller de krav som ställs i Europarådskonventionen. Frågor om isolering av intagna rör själva grunden för en human behandling av frihetsberövade personer. Det är därför särskilt angeläget att bestämmelserna på detta område är ändamålsenligt utformade och tillämpas på det sätt som avsetts. Lagändringarna, som genomfördes bl.a. med anledning av Tortyrkommitténs kritik, har tillämpats i drygt fem år. Tiden är nu mogen att genomföra en utvärdering av effekterna av de genomförda lagändringarna. Vad utskottet nu anfört med anledning av motion Ju357 i här behandlad del bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening.

Permissioner m.m.

I motionerna Ju370 (m) och Ju416 (kd) förespråkas en användning av intensivövervakning med elektronisk kontroll i samband med bl.a. permissioner. I motion Ju357 (v) begärs en utredning rörande möjligheterna till användning av sådan elektronisk övervakning i samband med vissa utvisningsdömdas permissioner. I motion Ju416 anförs också att intagna bör förhindras att disponera sina pass i samband med permission.

För att underlätta anpassningen i samhället kan en intagen enligt 32 § första stycket KvaL beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid (normalpermission), om det inte finns påtaglig fara för fortsatt brottslig verksamhet eller avsevärd fara för annat missbruk. Vid denna bedömning skall särskilt beaktas om den intagne nyttjat eller förfarit olagligt med narkotika inom anstalten eller utan giltigt skäl vägrat att lämna urinprov. Permission får enligt 32 § andra stycket också beviljas om någon annan särskild anledning föreligger (särskild permission).

För permission får ställas de villkor som anses erforderliga beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat. Om noggrann tillsyn behövs kan det föreskrivas att den intagne under permissionen skall stå under bevakning.

I fråga om permissioner gäller dessutom vissa kvalifikationstider. Sålunda bör enligt 12 § första stycket KvaF den som dömts till minst två års fängelse inte utan särskilda skäl beviljas permission innan sex månader av straffet avtjänats.

Kriminalvårdsstyrelsen har nyligen omarbetat sina föreskrifter om permissioner. I de nu gällande föreskrifterna och allmänna råden (KVVFS 2002:2) understryks vikten av en väl genomtänkt permissionsplanering och att permissioner alltid måste prövas efter lagstiftningens krav. Vidare innehåller de en uppräknning av faktorer som bör beaktas vid den riskbedömning som skall göras inför varje permissionstillfälle. Där anges bl.a. de förhållanden under vilka den intagne kommer att tillbringa den eventuella permissionen. Härvid bör beaktas risken för att vistelsemiljön kan innebära tillgång till alkohol, droger, vapen och potentiella eller identifierade brottsoffer. Bland föreskrifterna upptas även bestämmelser om bl.a. minsta kvalifikationstid för permission. Såvitt gäller särskild permission anges i de allmänna råden att alla

förtutsebara aktiviteter bör inplaneras för att utföras under normalpermission. Som exempel på när i stället särskild permission får beviljas nämns närvaro vid närståendes begravning och vissa fall av inställelse vid domstolsförhandling. Särskild permission kan också komma i fråga för vissa långtidsdömda som inte medges normalpermission i syfte att minska skadeverkningarna av ett långt frihetsberövande (s.k. lufthålspermission). Vid sådana permissioner skall särskild vikt läggas vid de säkerhetsmässiga förhållanden under vilka permissionen skall genomföras, såsom innehåll, tidpunkt, plats, antal tjänstemän som skall medverka m.m. Även i övrigt kan villkor för permissionen uppställas. I de allmänna råden anges att ett villkor för permission kan vara att den intagne lämnar in sitt pass till anstalten.

I departementspromemorian Ökad säkerhet i pass m.m. (Ds 2004:8) föreslås införande av en ny bestämmelse i 24 § KvaL av innebörd att pass som förvaras av en kriminalvårdsanstalt endast i undantagsfall skall få disponeras av den intagne. Vidare föreslås bl.a. att en lagakraftvunnen dom på fängelse i minst ett år som ännu inte avtjänats skall utgöra passhinder och grund för återkallelse av passet.

Av kriminalvårdens officiella statistik framgår att antalet påbörjade permissioner, såväl normalpermissioner som särskilda permissioner, minskat väsentligt under senare år, även om antalet ökat något år 2002. Antalet misskötta permissioner genom uteblivande har också minskat (se tabell).

Permissioner enligt 32 § KvaL

ÅR	Normalpermissioner		Särskilda permissioner	
	Antal påbörjade permissioner	Misskötta genom uteblivande	Antal påbörjade permissioner	Misskötta genom uteblivande
1998	18 530	240	33 368	77
1999	19 934	255	33 457	68
2000	17 452	172	21 588	26
2001	13 657	182	15 481	38
2002	15 288	149	18 367	31

Källa: Kriminalvårdens officiella statistik 2002

Kriminalvårdsstyrelsen bedrev under år 2003 ett projekt för utvärdering av alternativa tekniska koncept till dagens system för intensivövervakning, exempelvis GPS-baserad eller GPS-kompletterad övervakning. Resultatet av projektet redovisades i september 2003 i rapporten Elektronisk övervakning; teknik och applikation. I rapporten föreslås bl.a. att elektronisk övervakning skall kunna användas som ett komplement och alternativ till traditionell övervakning på anstalter. Som lämplig målgrupp för denna typ av övervakning anges bl.a. förstagångsdömda och vissa intagna under utslussning. Dessutom föreslås i rapporten att test av system med kombinerad GPS-baserad positionering och övervakning med radiokommunikation möjliggörs. Här nämns, som exempel på användningsområden, övervakning vid permissioner och höjd säkerhet vid utslussning från anstalt.

I departementspromemorian Ökad användning av intensivövervakning med elektronisk kontroll (Ds 2004:7) föreslås ett uppdrag till Kriminalvårdsstyrelsen att pröva hur den teknik som används för intensivövervakning med elektronisk kontroll kan användas i anstalt. Det anförs bl.a. att tekniken skulle kunna användas i anstalt för att kontrollera att de intagna följer de föreskrifter som gäller för verkställigheten om var de skall befinna sig vid olika tidpunkter. Som särskilt intressant anges möjligheten att använda tekniken vid utslusningsenheter i kombination med självförvaltning (s. 47 f).

Utskottet behandlade liknande yrkanden senast i februari 2003 (bet. 2002/03:JuU6 s. 24 f). Utskottet konstaterade då att föreskrifterna på området stramats upp betydligt under senare år och att antalet beviljade permissioner till följd därav hade minskat väsentligt och antalet intagna som misskött sin permission genom att avvika också hade minskat i motsvarande grad. De kontroll- och stödeffekter som skulle kunna uppnås med hjälp av intensivövervakning torde enligt utskottet i de flesta fall kunnat uppnås genom en utökad användning av möjligheten att ställa villkor vid permissioner, t.ex. om vistelseadress, anmälningsskyldighet eller hembesök av kriminalvårdspersonal. Den utredning och tekniska installation som måste föregå användning av sådan intensivövervakningsutrustning som används för korttidsdömda och för utslusning av långtidsdömda ansåg utskottet vara så resurskrävande att det inte torde stå i proportion till de vinster som eventuellt skulle kunna uppnås genom att använda sådan övervakning i samband med permissioner. Beträffande användning av GPS-teknik vid permissioner anförde utskottet att sådan teknik inte fanns utvecklad. Behovet av sådan teknik ansågs också vara begränsat till ett fåtal långtidsdömda som framstår som särskilt rymningsbenägna. I vart fall ansåg utskottet att Kriminalvårdsstyrelsens utvärdering av alternativa tekniska koncept för elektronisk övervakning skulle avvaktas innan något uttalande borde göras i frågan. Begäran om att den intagne inte skall kunna ha tillgång till sitt pass i samband med permission fick enligt utskottet anses tillgodosedd genom möjligheten att som villkor för permission uppställa att den intagne måste lämna ifrån sig sitt pass.

Utskottet kan konstatera att antalet misskötta permissioner fortsatte att minska under år 2002. Utskottet håller fast vid sitt tidigare konstaterande att de kontroll- och stödeffekter som skulle kunna uppnås med hjälp av intensivövervakning i de flesta fall torde kunna uppnås genom en utökad användning av möjligheten att ställa villkor vid permissioner, t.ex. om vistelseadress, anmälningsskyldighet eller hembesök av kriminalvårdspersonal. Utskottet kan också konstatera att den tekniska utvecklingen beträffande elektronisk övervakning går framåt men att ett för kriminalvården färdigt system för närvarande inte finns utvecklat. Vad utskottet tidigare uttalat om det begränsade behovet av denna teknik är alltså gällande.

Vad gäller yrkandet i motion Ju416 om tillgång till pass i samband med permission är utskottet alltså av uppfattningen att intresset av att kunna förhindra att den intagne lämnar landet i många fall torde tillgodoses genom möjligheten att uppställa som villkor för permission att den intagne lämnar

ifrån sig passet. I den ovan nämnda departementspromemorian rörande ökad säkerhet i pass m.m. ges förslag på ytterligare åtgärder för att förhindra att intagna avviker och lämnar landet i samband med permission. Beredningen av promemorian bör inte föregripas.

Utskottet avstyrker bifall till motionerna Ju357, Ju370 och Ju416 i nu behandlade delar.

Verkställighet genom elektronisk övervakning

I motion Ju357 (v) anförs att verkställighet av fängelse genom intensivövervakning med elektronisk kontroll bör tillämpas i större utsträckning. Det anförs att denna verkställighetsform bör kunna tillämpas för straff upp till sex månaders fängelse och att fler långtidsdömda bör komma i fråga för att få avtjäna den sista delen av anstaltstiden genom intensivövervakning.

Lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll är tillämplig på verkställighet av dom på fängelse i högst tre månader, dock inte fängelse som utdömts i förening med skyddstillsyn enligt 28 kap. 3 § brottsbalken. På ansökan av den dömda får beslutas att ett utdömt fängelsestraff skall verkställas utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektroniska hjälpmedel i förening med ett förbud för den dömda att vistas utanför bostaden annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål såsom förvärvsarbete, utbildning, vård, nödvändiga inköp och liknande. En ansökan om att få verkställa ett fängelsestraff genom elektronisk kontroll får inte bifallas om den dömda är häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt av någon annan anledning än för verkställighet av det straff som ansökan avser eller om särskilda skäl annars talar mot verkställighet utanför anstalt. Vid återfall i brott finns också vissa begränsningar i möjligheten att få verkställa fängelsestraff med hjälp av elektronisk kontroll. Den dömda skall under verkställigheten utanför anstalt iaktta skötsamhet, efter förmåga söka försörja sig samt i övrigt rätta sig efter vad som åligger honom enligt lagen eller myndighetsföreskrifter som meddelats med stöd av lagen. Han skall avhålla sig från alkohol och andra droger. Den dömda är skyldig att på anmaning lämna blod-, urin- eller utandningsprov.

Enligt 33 a § KvaL kan en intagen som avtjänar fängelse i lägst två år, för att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, medges att avtjäna högst fyra månader av straffet omedelbart före villkorlig frigivning genom verkställighet utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll (s.k. IÖV-utsluss).

Inom Justitiedepartementet har det utarbetats en departementspromemoria med förslag till ändringar av tillämpningsområdet för intensivövervakning med elektronisk kontroll (Ds 2004:7). I promemorian föreslås bl.a. att fängelsestraff upp till sex månader skall kunna verkställas genom intensivövervakning med elektronisk kontroll och att fler intagna skall få möjlighet att verkställa den sista delen av straffet genom sådan övervakning. Den föreslagna ändringen i 33 a § KvaL beträffande utslussning innebär att intagna som

avtjänar fängelse i lägst 18 månader skall kunna komma i fråga för intensiv-övervakning de sista fyra månaderna före villkorlig frigivning. För intagna som avtjänar fängelse i lägst två år föreslås denna tid kunna omfatta de sex sista månaderna före villkorlig frigivning.

Utskottet har inhämtat från Justitiedepartementet att departementspromemorian kommer att remissbehandlas och beredas under våren och att ett lagförslag kan förväntas under hösten 2004.

Utskottet har behandlat liknande motionsyrkanden vid ett flertal tillfällen, senast i februari 2003 (bet. 2002/03:JuU6 s. 28 f).

Utskottet kan konstatera att förslag som i princip går ut på det som motionärerna efterfrågar lämnats i den ovan nämnda departementspromemorian. Beredningen av promemorian bör inte föregripas. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår motion Ju357 i nu behandlade delar.

Överförande av verkställighet av fängelsestraff

I motion Ju370 (m) begärs en uppföljning av hur ingångna avtal med andra länder om överförande av straffverkställighet tillämpats. Det anförs i motionen att överförande av verkställighet av fängelsestraff inte kunnat ske i den utsträckning som det varit tänkt.

Lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom (IVL) – som till största del bygger på de s.k. överförande- och brottmålsdomskonventionerna – och lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m. (NVL) innebär att det är möjligt att låta personer som här i riket dömts till fängelse verkställa sina straff i hemlandet.

Överförande av verkställighet till annan stat förutsätter, när varken brottmålsdomskonventionen eller överförandekonventionen är tillämpliga, att det föreligger någon annan internationell överenskommelse. Sverige har ingått en sådan bilateral överenskommelse med bl.a. Thailand. Vidare kan regeringen enligt 3 § IVL, om det föreligger synnerliga skäl för visst fall, träffa överenskommelse med främmande stat om överförande av straffverkställighet.

Utskottet behandlade våren 2000 ett regeringsförslag om att riksdagen skulle godkänna ett tilläggsprotokoll till överförandekonventionen jämte vissa lagändringar (prop. 1999/2000:45, bet. JuU13, rskr. 172). Förslagen innebar bl.a. att den dömdes samtycke inte längre krävs för överförande när den dömde i samband med domen utvisas på grund av brottet. I samma ärende behandlade utskottet ett motionsyrkande liknande det nu aktuella (bet. 1999/2000:JuU13 s. 10). Utskottet framhöll då att förslagen i det ärendet gick i den riktning motionärerna efterlyste. Sålunda framhölls i propositionen som en allmän utgångspunkt att en återanpassning torde bli mer effektiv om den dömde i ett tidigt skede överförs till sitt hemland. I förhållande till stater som är anslutna till brottmålsdomskonventionen eller överförandekonventionen med tilläggsprotokollet syntes motionsönskemålen väsentligen tillgodosedda genom propositionens förslag. Vad gällde stater som inte är anslutna till någon

av de nämnda konventionerna utgick utskottet – i likhet med tidigare uttalanden – alltjämt från att regeringen, utan något särskilt riksdagsinitiativ, undersöker möjligheterna att ingå bilaterala avtal i den omfattning som är önskvärd.

Utskottet vidhöll detta ställningstagande när denna fråga senast behandlades i utskottet (bet. 2001/02:JuU6 s. 21 f).

Tilläggsprotokollet till överförandekonventionen hade per den 1 juli 2003, förutom av Sverige, tillträtts av Cypern, Danmark, Estland, Finland, Georgien, Island, Litauen, Makedonien, Nederländerna, Norge, Polen, Rumänien, Serbien och Montenegro, Tjeckien, Ungern och Österrike (20 a § förordningen [1977:178] med vissa bestämmelser om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom). Utskottet har inhämtat från Justitiedepartementet att nämnda konvention härefter även har tillträtts av Liechtenstein, Luxemburg, Ukraina och Malta.

Från Justitiedepartementet har även inhämtats att departementet för en kontinuerlig dialog med andra stater om tillämpningen av överförandekonventionen och tilläggsprotokollet. Denna dialog – som sker främst mellan staternas s.k. centralmyndigheter – innefattar även frågor om hur handläggningen av ärenden om överförande av verkställighet skall kunna påskyndas. I Europarådets expertkommitté för straffrättsligt samarbete (PC-OC) diskuteras bl.a. den praktiska tillämpningen av Europarådets konventioner på det straffrättsliga området, däribland tillämpningen av överförandekonventionen och tilläggsprotokollet.

I årsredovisningen för år 2003 (s. 11) redovisar Kriminalvårdsstyrelsen antalet överförda straffverkställigheter. Av redovisningen framgår att överföranden enligt överförandekonventionen, på egen ansökan av den intagne, gjordes i 35 fall under år 2003. Överföranden av straffverkställighet med stöd av överförandekonventionen och tilläggsprotokollet, dvs. mot den dömdes vilja, skedde i 17 ärenden. Av dessa överfördes fem intagna till vardera Litauen och Ungern, tre till vardera Polen och Estland och en till Österrike. Initiering av sådana ärenden skedde i princip i alla möjliga fall med viss tid kvar att verkställa, totalt 76 ärenden. Fler överföranden till vissa baltiska länder hade varit möjliga om handläggningstiden i dessa länder hade kunnat kortas ner. Utöver överföranden med stöd av överförandekonventionen har överföranden av pågående verkställighet skett till de nordiska länderna i ett 60-tal fall. I ytterligare 80 ärenden, där de dömda avvaktar verkställighet på fri fot, har domarna överförts till de nordiska länderna.

I regleringsbrevet för år 2004 har Kriminalvårdsstyrelsen givits i uppdrag att ge en motsvarande redovisning avseende innevarande år.

Utskottet vidhåller sina tidigare uttalanden i denna fråga. Utskottet kan konstatera att ytterligare stater nyligen har tillträtt tilläggsprotokollet till överförandekonventionen, något som möjliggör överförande av verkställighet i större utsträckning, och att kriminalvården i alla möjliga fall verkar för att utvisningsdömdas verkställighet skall överföras till hemlandet. Förklaringen till det relativt låga antalet verkställighetsöverföranden torde i första hand stå

att finna i en alltför långsam hantering av ärendena. I dessa frågor förs en dialog bl.a. mellan konventionsländernas centralmyndigheter. Genom de redogörelser som årligen lämnas i kriminalvårdens årsredovisning kan utvecklingen på området följas. Utskottet kan inte se något behov av ett tillkännagivande i denna fråga. Motion Ju370 avstyrks i nu behandlad del.

Kostnaden för utvisades hemresor

I motionerna Ju370 (m) och Ju416 (kd) begärs att kriminalvården skall ges en möjlighet att, även utan den intagnes samtycke, innehålla intjänad ersättning för att täcka kostnaderna för den intagnes hemresa i samband med verkställighet av beslut om utvisning.

Enligt 9 kap. 1 § utlänningslagen (1989:529) är en utlänningsperson som utvisas skyldig att betala kostnaden för sin egen resa till den ort dit han sänds eller åläggs att resa genom en myndighets försorg.

Vad gäller den ersättning en intagen erhåller under anstaltsvistelsen gäller enligt 44 § KvaL att regeringen, eller den myndighet som regeringen bestämmer, meddelar föreskrifter beträffande användningen av ersättningen. Regeringen har med stöd av 38 § KvaF delegerat denna befogenhet till Kriminalvårdsstyrelsen.

Kriminalvårdsstyrelsen har reglerat frågor rörande de intagnas ersättningar i KVVFS 2001:5. Av 16 § i föreskrifterna följer att 10 % av den intagnes ersättning skall innehållas för permissions- och frigivningsändamål. De innehållna medlen skall i första hand användas till utgifter i samband med permission och frigivning, t.ex. för resa, uppehälle, inköp av klädustrustning eller liknande. Enligt Kriminalvårdsstyrelsen är det möjligt att använda dessa medel också för den dömdes hemresa i samband med utvisning. Detta förutsätter dock att den intagne samtycker till det.

För det fall att den intagne inte frivilligt vill betala sådant som han är skyldig att betala, t.ex. kostnaden för hemresa, gäller i princip samma regler som för indrivning av fordringar från andra människor i samhället. Det krävs alltså en dom som kan verkställas. För intagna i kriminalvårdsanstalt gäller dock särskilda regler i fråga om möjligheterna till utmätning. I 45 § KvaL föreskrivs sålunda att om en intagen uppsåtligen förstört egendom som tillhör anstalten, får ersättning för skadan tas ut av den ovan nämnda ersättningen. Arbetsersättning som för intagens räkning står inne hos kriminalvårdsmyndighet får inte utmätas. En dom som går ut på att den intagne skall betala något kan alltså bara verkställas genom utmätning i annan egendom som den intagne har.

Enligt uppgifter som utskottet tidigare har inhämtat från Rikspolisstyrelsen och Polismyndigheten i Örebro län, där Kriminalvårdsmyndigheten Kumla är belägen, tillämpas bestämmelsen i 9 kap. 1 § utlänningslagen mycket sällan. Anledningen till detta är att den som skall utvisas som regel antingen saknar medel eller motsätter sig att betala för resan. Eftersom det inte finns någon särskild ordning för indrivning i dessa fall måste polisen, om den som skall

utvisas vägrar att betala, ansöka om stämning i domstol och samtidigt begära kvarstad för att kunna utverka den utvisades medel. Detta är tids- och resurskrävande och anses i regel inte meningsfullt att göra.

Utskottet har behandlat denna fråga vid flera tillfällen tidigare, senast i februari 2003 (bet. 2002/03:JuU6 s. 29 f). Utskottet höll då fast vid tidigare ställningstaganden i denna fråga, som går ut på dels att det är rimligt att den som dömts till utvisning också betalar för hemresan, något som också är in-
nebördens av gällande lagstiftning, dels följande. För att tvinga en intagen att betala resan med i anstalten intjänade medel krävs det en reglering motsvarande den som nu gäller i fråga om ersättning för uppsåtliga förstörd egendom som tillhör anstalten. Som skäl för en sådan ordning kan i och för sig anföras att den typ av fordran som motionärerna tar upp har ett så nära samband med straffverkställigheten att det framstår som rimligt att staten kan tvinga fram betalning. Samtidigt finns det skäl som talar emot en sådan ordning. Utskottet var med hänvisning till det anförda inte berett att förorda en lagändring.

Utskottet är inte heller nu berett att ta initiativ till en lagändring i denna fråga. Utskottet avstyrker motionerna Ju370 och Ju416 i nu behandlade delar.

Ersättning till lekmanövervakare

I motion Ju416 (kd) begärs översyn av arvodesnivåerna för lekmanövervakare.

I 5 kap. 17 § förordningen (1998:642) om verkställighet av frivårdspåföljder anges att övervakare som inte fullgör uppdraget i tjänsten har rätt till ersättning enligt de normer som fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Ersättning till lekmanövervakare uppgår enligt beslut av Kriminalvårdsstyrelsen i januari 2001 till 400 kr per månad, varav 150 kr avser arvode och 250 kr utgiftstäckning.

En tidigare negativ trend vad gäller antalet lekmanövervakare har under senare år brutits. Antalet lekmanövervakare uppgick den 1 januari 2003 till 4 783, vilket utgör en ökning med 6 % jämfört med samma datum föregående år och med 11 % mot två år tidigare.

Utskottet behandlade ett liknande yrkande senast hösten 2002 (bet. 2002/03:JuU1 s. 103 f). Utskottet uttryckte då bl.a. sin uppskattning för de insatser som lekmanövervakarna gör för kriminalvården och framhöll värdet av deras arbete. Utskottet delade motionärernas uppfattning om vikten av att de personer som tar på sig uppdrag som lekmanövervakare ges både en rimlig ersättning och stöd i sina uppdrag. Med hänvisning bl.a. till den av Kriminalvårdsstyrelsen beslutade höjningen av ersättningen till lekmanövervakarna avstyrkte utskottet den då aktuella motionen. Vidare konstaterade utskottet att den tidigare negativa trenden vad gäller antalet lekmanövervakare hade brutits och att antalet hade ökat år 2001.

Utskottet – som kan konstatera att antalet lekmanövervakare har fortsatt att öka under år 2002 – är inte berett att nu förorda en höjning av ersättningen till lekmanövervakare. Motion Ju416 avstyrks i nu behandlad del.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Reformering av kriminalvården m.m., punkt 1 (m)

av Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om en reformering av kriminalvården m.m. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Ju273, 2003/04:Ju347 och 2003/04:Ju370 yrkandena 1, 4, 7, 13 och 15 och avslår motionerna 2003/04:Ju252, 2003/04:Ju296 yrkandena 1–3, 2003/04:Ju316 yrkandena 1, 2, 4, 5 och 7, 2003/04:Ju357 yrkandena 5, 8–11, 14 och 16, 2003/04:Ju402 yrkandena 2 och 3, 2003/04:Ju416 yrkandena 1–10 och 22–24, 2003/04:Ju425 yrkandena 2, 3, 8 och 9, 2003/04:Ju436, 2003/04:So407 yrkande 4, 2003/04:So412 yrkandena 5–8, 2003/04:Ub289 yrkande 3 och 2003/04:Bo252 yrkande 4.

Ställningstagande

Vi anser att den nya kriminalvårdslag som nu utreds skall ha delvis andra utgångspunkter än de som ligger till grund för den nu gällande lagstiftningen på området.

Tiden på anstalten måste ges ett meningsfyllt innehåll. Alla intagna som har behov av det bör erbjudas grundläggande teoretisk utbildning, såväl för grundskole- som gymnasiekompetens. Det måste också vara möjligt för den intagne att få en användbar yrkesutbildning under anstaltstiden. Självförvaltning är en annan bra verksamhet som bör uppmuntras så långt det är möjligt.

Det är av avgörande betydelse för den intagnes återanpassning till samhället, utan kriminalitet och missbruk, att frigivningen förbereds väl. Bostad och sysselsättning bör vara ordnad innan den intagne frigges. Här är kriminalvårdens kontakter med den intagnes hemkommun och med andra myndigheter och frivilligorganisationer särskilt viktiga.

Kriminalvården måste också på alla sätt förhindra att intagna fortsätter begå brott inifrån anstalten.

Intagna som dömts till utvisning bör samlas på särskilda anstalter. Där kan verksamheten anpassas utifrån de specifika behov som denna kategori av intagna har.

Vårdprogram inom kriminalvården bör i större utsträckning upphandlas från privata vårdgivare. På så sätt kan större behandlingskompetens komma kriminalvården till del.

Regeringen bör ges i uppdrag att utarbeta tilläggsdirektiv till den tillsatta utredningen med anledning av vad vi nu har anfört. Vi ställer oss alltså bakom motionerna Ju273 och Ju347 samt motion Ju370 i nu behandlade delar. Övriga här aktuella motionsyrkanden bör däremot inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

2. Reformering av kriminalvården m.m., punkt 1 (fp)

av Johan Pehrson (fp) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om en reformering av kriminalvården m.m. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju425 yrkandena 2, 3, 8 och 9 och avslår motionerna 2003/04:Ju252, 2003/04:Ju273, 2003/04:Ju296 yrkandena 1–3, 2003/04:Ju316 yrkandena 1, 2, 4, 5 och 7, 2003/04:Ju347, 2003/04:Ju357 yrkandena 5, 8–11, 14 och 16, 2003/04:Ju370 yrkandena 1, 4, 7, 13 och 15, 2003/04:Ju402 yrkandena 2 och 3, 2003/04:Ju416 yrkandena 1–10 och 22–24, 2003/04:Ju436, 2003/04:So407 yrkande 4, 2003/04:So412 yrkandena 5–8, 2003/04:Ub289 yrkande 3 och 2003/04:Bo252 yrkande 4.

Ställningstagande

Det behövs en ny inriktning och vilja i kriminalpolitiken. Tydligare samhällsnormer och en aktiv och strukturerad rehabiliterande verksamhet inom kriminalvården leder till långsiktigt minskad brottslighet. Verkställigheten måste fyllas med meningsfulla aktiviteter som är tydligt individfokuserade för att öka individens förmåga att fungera i samhället.

Det måste på alla anstalter finnas möjlighet för de intagna att bedriva studier. Det bör ställas krav på de intagna att de visar resultat för att de skall få fortsätta studierna.

Verksamheten skall uppmuntra till aktivt deltagande i arbete, studier och behandling.

Frigivningsförberedelserna är avgörande för den intagnes förutsättningar att kunna fungera i samhället efter tiden i anstalt. Möjligheterna till verkställighet i slutskedet av straffet genom elektronisk övervakning bör utvidgas och möjligheterna till utslussning i annan form förbättras. Inför frigivningen måste kriminalvården också ha ett bra samarbete med olika myndigheter och organisationer, såsom socialtjänst, arbetsförmedling, KRIS m.fl.

Kvinnornas situation inom kriminalvården måste uppmärksammas i större utsträckning. Kvinnorna är ofta i högre grad än männen i behov av meningsfull och yrkesinriktad utbildning. Kvinnorna har också ofta barn med vilka kontakten måste underlättas på olika sätt.

Regeringen bör ges i uppdrag att tillse att Kriminalvårdskommittén beaktar vad vi nu har anfört. Vi ställer oss alltså bakom motion Ju425 i nu behandlade delar. Övriga här aktuella motioner bör däremot inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

3. Reformering av kriminalvården m.m., punkt 1 (kd)

av Ragnwi Marcelind (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om en reformering av kriminalvården m.m. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju416 yrkandena 1–10 och 22–24 och avslår motionerna 2003/04:Ju252, 2003/04:Ju273, 2003/04:Ju296 yrkandena 1–3, 2003/04:Ju316 yrkandena 1, 2, 4, 5 och 7, 2003/04:Ju347, 2003/04:Ju357 yrkandena 5, 8–11, 14 och 16, 2003/04:Ju370 yrkandena 1, 4, 7, 13 och 15, 2003/04:Ju402 yrkandena 2 och 3, 2003/04:Ju425 yrkandena 2, 3, 8 och 9, 2003/04:Ju436, 2003/04:So407 yrkande 4, 2003/04:So412 yrkandena 5–8, 2003/04:Ub289 yrkande 3 och 2003/04:Bo252 yrkande 4.

Ställningstagande

Kriminalvården skall vidta åtgärder som påverkar den dömde att inte återfalla i brott samt upprätthålla en human människosyn, ge god omvårdnad och stå för ett aktivt påverkansarbete. Tyvärr klarar inte svensk kriminalvård i dagsläget att leva upp till dessa mål, och den måste därför reformeras. Kriminalvårdskommittén bör därför i sitt fortsatta arbete beakta bl.a. följande.

Kriminalvården måste utveckla mätmetoder som kan användas för att beskriva olika resultat som uppnås genom behandlings- och vårdarbetet. Kriminalvården bör också utveckla och förstärka sin analyskapacitet beträffande sambandet mellan kriminalvård och de frigivnas återfall i brott.

Behandlingen inom kriminalvården måste i större utsträckning inriktas på att den intagne skall komma till rätta med sitt problematiska levnadsmönster. Det bör införas fler motivationsavdelningar med kognitiva program. De intagna bör även få ett större personligt ansvar för sin vistelse på anstalten, bl.a. genom självförvaltning, detta som en förberedelse för livet i frihet. Sådan verksamhet bör införas i större utsträckning än vad som redan skett.

För alla intagna i anstalt skall det utarbetas en individuell vårdplan för anstaltstiden. Så är dock inte fallet i dag. Detta är inte acceptabelt.

Frigivningsprocessen för de intagna måste förbättras. Det handlar bl.a. om förbättrade kontakter mellan kriminalvården och samhällets övriga aktörer, såväl myndigheter som frivilligorganisationer. I utslussningsarbetet bör det införas trestegsanstalter, och elektronisk övervakning bör användas i större utsträckning.

Förutsättningarna för intagna föräldrars umgänge med sina barn under naturliga förhållanden måste också förbättras inom kriminalvården. Det handlar bl.a. om fler övernattningslägenheter samt tillgång till grönområden och lekplatser i anslutning till anstalterna.

Kompetensen hos kriminalvårdens personal måste höjas. Detta gäller särskilt personal i klientnära arbete. Utbildningstiden för nyanställda bör förlängas och utbildningskvaliteten höjas. Det är också viktigt att kriminalvårdaryrkets status höjs så att fler unga och välutbildade personer söker sig till kriminalvården. Utvecklingsmöjligheterna inom yrket måste också bli bättre.

Regeringen bör utarbeta tilläggsdirektiv till Kriminalvårdskommittén med anledning av vad jag nu har anfört. När det gäller frågan om individuella vårdplaner bör regeringen genast vidta åtgärder så att kriminalvården lever upp till skyldigheten att sådana upprättas för samtliga intagna. Jag ställer mig alltså bakom motion Ju416 i nu behandlade delar. Övriga här aktuella motionsyrkanden bör däremot inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

4. Reformering av kriminalvården m.m., punkt 1 (v)

av Rolf Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om en reformering av kriminalvården m.m. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju357 yrkandena 5, 8–11, 14 och 16, bifaller delvis motionerna 2003/04:So407 yrkande 4 och 2003/04:Bo252 yrkande 4 och avslår motionerna 2003/04:Ju252, 2003/04:Ju273, 2003/04:Ju296 yrkandena 1–3, 2003/04:Ju316 yrkandena 1, 2, 4, 5 och 7, 2003/04:Ju347, 2003/04:Ju370 yrkandena 1, 4, 7, 13 och 15, 2003/04:Ju402 yrkandena 2 och 3, 2003/04:Ju416 yrkandena 1–10 och 22–24, 2003/04:Ju425 yrkandena 2, 3, 8 och 9, 2003/04:Ju436, 2003/04:So412 yrkandena 5–8 och 2003/04:Ub289 yrkande 3.

Ställningstagande

Det är positivt att kriminalvårdslagstiftningen för närvarande är föremål för en genomgripande översyn. Enligt min mening bör verksamheten inom kriminalvården förbättras i flera avseenden.

De flesta långtidsdömda placeras på anstaltsavdelningar med hög säkerhetsnivå. Konflikter och förekomsten av gängbildningar har blivit ett allt större problem på dessa enheter. De långtidsdömda som visar en positiv utveckling måste i större utsträckning kunna placeras på andra enheter där de slipper utsättas för olika påtryckningar från andra intagna. Mottagningsverksamheten för långtidsdömda bör också ses över. Här kan inspiration hämtas bl.a. från en lyckad verksamhet i Skottland med särskilda avdelningar för långtidsdömda där de intagna bl.a. får möjlighet att bearbeta brottet och den uppgivenhet som ett långt straff ger upphov till.

Kvinnornas särskilda behov måste också i större utsträckning beaktas inom såväl kriminalvårdens som frivårdens verksamhet. Det krävs också mer av stöd och hjälp för barn med fängelsedömda föräldrar. Möjligheten för förälder och barn att hålla en god kontakt under anstaltstiden är mycket viktig. Därutöver behöver barnet ofta stöd på olika sätt på hemorten. Sådan verksamhet måste finnas tillgänglig för behövande barn i hela Sverige.

Förberedelserna inför frigivning är avgörande för den intagnes möjlighet till återanpassning till ett normalt liv i samhället, utan kriminalitet och missbruk. För att uppnå detta krävs det att anstalterna har ett bättre samarbete med frivård, socialtjänst och andra huvudmän och aktörer i samhället. Utan bostad och försörjning är det svårt för den frigivne att avhålla sig från fortsatt brottslighet och missbruk. Det är också angeläget att de intagna under anstaltstiden ges större möjligheter att skaffa sig en yrkesutbildning eller arbetslivserfarenhet som är användbar efter frigivningen.

Som ett led i strävandena att följa den s.k. normaliseringsprincipen inom kriminalvården bör ansvaret för utbildning av intagna läggas över på utbildningsväsendet.

Det får ankomma på regeringen att tillse att Kriminalvårdskommittén i sitt fortsatta arbete beaktar vad jag nu har anfört. Jag ställer mig alltså bakom motionerna Ju357, So407 och Bo252 i nu behandlade delar. Övriga här aktuella motionsyrkanden bör däremot inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

5. Reformering av kriminalvården m.m., punkt 1 (c)

av Johan Linander (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om en reformering av kriminalvården m.m. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Ju316 yrkandena 1, 2, 4, 5 och 7 och 2003/04:Ub289 yrkande 3 och avslår motionerna 2003/04:Ju252, 2003/04:Ju273, 2003/04:Ju296 yrkandena 1–3, 2003/04:Ju347, 2003/04:Ju357 yrkandena 5, 8–11, 14 och 16, 2003/04:Ju370 yrkandena 1, 4,

7, 13 och 15, 2003/04:Ju402 yrkandena 2 och 3, 2003/04:Ju416 yrkandena 1–10 och 22–24, 2003/04:Ju425 yrkandena 2, 3, 8 och 9, 2003/04:Ju436, 2003/04:So407 yrkande 4, 2003/04:So412 yrkandena 5–8 och 2003/04:Bo252 yrkande 4.

Ställningstagande

Verksamheten inom kriminalvården bör enligt min mening förändras och förbättras på olika sätt.

För att göra de intagna mer motiverade bör ett nytt bonussystem införas, där de intagna blir belönade när de följer sina behandlingsprogram. Belöningsystemet skall kunna ge större daglig ersättning, ökat personligt ansvar, möjlighet till permission, friare platser osv. På samma sätt skall liknande förmåner minskas eller tas bort om den intagne missköter sig.

Programverksamheten inom kriminalvården måste i större utsträckning kunna anpassas efter individuella behov. Att det för varje intagen alltid skall upprättas en individuell vårdplan framstår som självklart, men sker inte alltid i praktiken.

Ett effektivt samarbete mellan anstalterna, frivården, socialtjänsten och arbetsmarknadsmyndigheterna, men även mellan andra myndigheter och organisationer, är nödvändigt för att skapa förutsättningar för den intagne att återanpassa sig till ett liv utan kriminalitet vid frigivningen. Här måste mer göras.

Fängelsedömda kvinnor har ett i stor utsträckning annat rehabiliteringsbehov än män. Kvinnorna mår ofta väldigt dåligt, såväl fysiskt som psykiskt, när de kommer till anstalt. De har oftare ett pågående missbruk och de har inte sällan blivit utnyttjade på olika sätt. Detta måste i större utsträckning beaktas inom kriminalvården.

Intagna med läs- och skrivsvårigheter bör också få bättre stöd med särskilt anpassad utbildning under anstaltstiden.

Kriminalvårdens personal måste ges bättre och kontinuerlig utbildning. Detta har betydelse, inte bara för att öka personalens allmänna kunskapsnivå, utan också för att skapa bättre förutsättningar för nytänkande och förändringar inom kriminalvården.

Regeringen bör ges i uppdrag att tillse att Kriminalvårdskommittén i sitt fortsatta arbete beaktar vad jag nu har anfört. Jag ställer mig alltså bakom motionerna Ju316 och Ub289 i nu berörda delar. Övriga här aktuella motionsyrkanden bör däremot inte föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

6. Reformering av kriminalvården m.m., punkt 1 (mp)

av Leif Björnlod (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om en reformering av kriminalvården m.m. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju402 yrkandena 2 och 3, bifaller delvis motion 2003/04:So412 yrkandena 5–8 och avslår motionerna 2003/04:Ju252, 2003/04:Ju273, 2003/04:Ju296 yrkandena 1–3, 2003/04:Ju316 yrkandena 1, 2, 4, 5 och 7, 2003/04:Ju347, 2003/04:Ju357 yrkandena 5, 8–11, 14 och 16, 2003/04:Ju370 yrkandena 1, 4, 7, 13 och 15, 2003/04:Ju416 yrkandena 1–10 och 22–24, 2003/04:Ju425 yrkandena 2, 3, 8 och 9, 2003/04:Ju436, 2003/04:So407 yrkande 4, 2003/04:Ub289 yrkande 3 och 2003/04:Bo252 yrkande 4.

Ställningstagande

Kriminalvårdslagstiftningen får enligt min mening en välbehövlig översyn genom Kriminalvårdskommitténs arbete. Verksamheten inom kriminalvården behöver på olika sätt förändras och förbättras.

Barnperspektivet måste ges större vikt inom kriminalvården. Möjligheterna till kontakt mellan intagna föräldrar och deras barn måste bli bättre. Även om mycket har gjorts på detta område, bl.a. genom inrättande av fler besöksrum på anstalterna, återstår en hel del att göra för att barnanpassa kriminalvårdens verksamhet. Hela den sociala samhällskedjan måste också fungera till stöd för barn vars föräldrar frihetsberövats. Här krävs ett bättre samarbete mellan bl.a. kriminalvård, polis och socialtjänst. Även polisens kompetens om barns reaktioner i samband med gripande eller omhändertagande av en förälder måste förbättras. Det är mycket viktigt att i dessa situationer förhindra traumatiska upplevelser för barnen.

Integrationen av anstalts- och frivårdsverksamhet medför en samordning av utbildningen av kriminalvårdens personal. Detta riskerar att missgynna frivårdsinspektörerna, som har en högskoleutbildning i botten. Risken finns att den utbildning som erbjuds anpassas för personal med lägre utbildning. Särskilt påtagligt blir detta vid grundutbildning av nyanställd personal.

Det är också viktigt att på olika sätt utnyttja den kompetens som finns inom frivården för att öka effekten av olika frivårdsinsatser. Man kan t.ex. tänka sig att låta frivårdsinspektörer utforma lokala varianter av nationella program för att på så sätt nå bättre effekter av programverksamheten.

Det får ankomma på regeringen att genom utfärdande av tilläggsdirektiv tillse att Kriminalvårdskommittén i sitt fortsatta arbete beaktar vad jag nu anfört. Detta innebär att jag ställer mig bakom motionerna Ju402 och So412 i nu behandlade delar. Övriga här behandlade motionsyrkanden bör avslås av riksdagen.

7. Behandling för sexualbrottsdömda, punkt 2 (m, kd, c)

av Beatrice Ask (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Johan Linander (c) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om behandling för sexualbrottsdömda. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2003/04:Ju370 yrkande 14 och 2003/04:Ju416 yrkandena 20 och 21.

Ställningstagande

Många sexualbrottsdömda, såväl pedofiler som våldtäktsmän, har en onormal sexualdrift som de har svårt att kontrollera. Genom farmakologisk behandling kan förekomsten av manligt könshormon minskas hos patienten, varigenom dennes överdrivna och svårkontrollerade sexualdrift minskas. Mot bakgrund av den stora risken för återfall i brott inom denna grupp av dömda bör, som en förutsättning för villkorlig frigivning, kunna uppställas ett krav på att den dömda medicinerar mot sin onaturliga drift.

Regeringen bör låta utreda en sådan ordning och återkomma till riksdagen med ett lagförslag i frågan.

8. Behandling för män som misshandlar kvinnor m.m., punkt 3 (m)

av Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m) och Cecilia Magnusson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om behandling för män som misshandlar kvinnor m.m. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju443 yrkande 17 och avslår motionerna 2003/04:Ju354, 2003/04:Ju435 yrkande 2 och 2003/04:Ju479 yrkande 32.

Ställningstagande

Metoderna för behandling av män som misshandlar kvinnor behöver utvecklas. Här är det viktigt att förbättra förmågan att motivera männen till att bearbeta sitt aggressiva beteende. Forskning behövs inom detta område.

Det får ankomma på regeringen att i det fortsatta budgetarbetet beakta vad vi nu anfört. Detta innebär att vi ställer oss bakom motion Ju443 i nu behandlad del. Övriga här behandlade motionsyrkanden bör däremot inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

9. Behandling för män som misshandlar kvinnor m.m., punkt 3 (fp, kd, c)

av Johan Pehrson (fp), Ragnwi Marcelind (kd), Johan Linander (c) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om behandling för män som misshandlar kvinnor m.m. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju479 yrkande 32 och avslår motionerna 2003/04:Ju354, 2003/04:Ju435 yrkande 2 och 2003/04:Ju443 yrkande 17.

Ställningstagande

Män som misshandlar kvinnor måste på olika sätt få hjälp att bryta sitt destruktiva beteende. Männerna måste få tillräcklig och adekvat hjälp och behandling i fängelse respektive inom frivården. Annars är risken för återfall i brott stor. Även kommunerna har ett ansvar för att ordna resurser till behandling av misshandlande män, bl.a. genom utökad verksamhet inom s.k. kriscentra för män. Kriminalvården och kommunerna har inte i tillräcklig utsträckning tagit sitt ansvar för att tillse att misshandlande män får det stöd och den hjälp de behöver.

Det får ankomma på regeringen att vidta erforderliga åtgärder med anledning av vad vi nu anfört. Detta innebär att vi ställer oss bakom motion Ju479 i nu behandlad del. Beträffande övriga här behandlade motionsyrkanden delar vi majoritetens uppfattning.

10. Behandling för rattfylleridömda, punkt 4 (fp, kd, c)

av Johan Pehrson (fp), Ragnwi Marcelind (kd), Johan Linander (c) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om behandling för rattfylleridömda. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju416 yrkande 30.

Ställningstagande

Ett verkningfullt sätt att få personer som kör bil berusade att förstå den risk de utsätter andra trafikanter för är att konfrontera dem med trafikskadade offer. Sådana program bedrivs i USA med goda resultat.

Regeringen bör klarlägga huruvida det är möjligt att med nuvarande lagstiftning ålägga rattfylleridömda att delta i behandling innehållande konfronation med trafikoffer och, om det visar sig erforderligt, återkomma till riksdagen med förslag till lagstiftning.

11. Kostnadsansvaret för § 34-placering och kontraktsvård m.m., punkt 5 (m, fp, c)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Jeppe Johnsson (m), Johan Linander (c), Cecilia Magnusson (m) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om kostnadsansvaret för § 34-placering och kontraktsvård m.m. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju303, bifaller delvis motion 2003/04:Ju402 yrkande 4 och avslår motion 2003/04:Ju416 yrkande 14.

Ställningstagande

Skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, s.k. kontraktsvård, är ofta en bra påföljd för missbrukare som har begått brott. Individerna är vid tiden för lagföring ofta motiverade att göra någonting åt sitt missbruk och samhället har då en god möjlighet att utöva påtryckningar.

Kontraktsvård kommer ofta inte till stånd på grund av att den åtalades hemkommun nekar att utfärda en ansvarsförbindelse för den del av behandlingen som är hänförlig till tiden efter tänkt dag för villkorlig frigivning, om fängelse i stället hade valts som påföljd. En sådan ansvarsförbindelse kan ofta vara svårt att få till stånd, dels eftersom kommunen många gånger av resurs-skäl nekar detta, dels eftersom tiden för kontraktsvårdsutredning ofta är knapp.

Regeringen bör låta utreda hur ett överförande av hela kostnaden för kontraktsvård till kriminalvården skall kunna genomföras. Detta innebär att vi i stort ställer oss bakom motion Ju303 och motion Ju402 i nu behandlad del, medan motion Ju416 i nu behandlad del bör avslås av riksdagen.

12. Kostnadsansvaret för § 34-placering och kontraktsvård m.m., punkt 5 (kd)

av Ragnwi Marcelind (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om kostnadsansvaret för § 34-placering och kontraktsvård m.m. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju416 yrkande 14 och avslår motionerna 2003/04:Ju303 och 2003/04:Ju402 yrkande 4.

Ställningstagande

Antalet § 34-placeringar har minskat drastiskt på senare år. Detta är främst en konsekvens av kommunernas ovilja att ta sin del av kostnadsansvaret för denna vård. För att komma tillrätta med detta problem bör hela kostnadsansvaret för vård inledd med stöd av 34 § KvaL överföras på staten. Det får ankomma på regeringen att vidta erforderliga åtgärder.

Jag ställer mig alltså bakom motion Ju416 i nu behandlad del. Motion Ju303 och motion Ju402 i här behandlad del bör däremot avslås av riksdagen.

13. Uppföljning av utdömd vård, punkt 6 (fp)

av Johan Pehrson (fp) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om uppföljning av utdömd vård. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju383.

Ställningstagande

Alltför ofta fungerar inte uppföljningen av utdömda frivårdspåföljder för narkotikamissbrukare. När en missbrukare inte accepterar och följer ålagd behandling sker ofta inte en tillräckligt snabb och tydlig reaktion från samhällets sida och ibland torde det inte ske någon reaktion alls. Det finns inte heller någon tillgänglig statistik över hur frivårdspåföljder innehållande narkotikabehandling verkställs och följs upp.

Regeringen bör låta utreda bl.a. hur domar innehållande föreskrift om vård för missbruk verkställs och följs upp.

14. Permissioner m.m., punkt 9 (m, fp, kd, c)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Johan Linander (c), Cecilia Magnusson (m) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om permissioner m.m. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju416 yrkande 26, bifaller delvis motionerna 2003/04:Ju370 yrkande 17 och 2003/04:Ju416 yrkande 27 och avslår motion 2003/04:Ju357 yrkande 13.

Ställningstagande

Det är viktigt att kontrollen av intagna som tillåts vistas utanför anstalten, t.ex. vid permission, är effektiv.

De utvärderingar som har genomförts av verkställighet i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll har visat på ett övervägande positivt resultat. Vi anser att dessa erfarenheter skulle kunna användas även i andra sammanhang. Så skulle t.ex. elektronisk övervakning kunna införas som en extra säkerhetsåtgärd vid permission och frigång. Särskilt intressant är utvecklingen av GPS-teknik på området. Genom att förse fången med en fotboja som kan spåras med hjälp av GPS-teknik kan risken för rymningar minska och göra det betydligt lättare att återföra en rymling till fängelset. Om tekniken på området ännu inte är fulländad bör forskningen stimuleras. Regeringen bör också snarast undersöka möjligheten att genomföra en provverksamhet med intensivövervakning i samband med bl.a. permission. Om en sådan verksamhet visar sig kräva lagstiftning bör regeringen snarast återkomma till riksdagen med förslag till erforderliga lagändringar.

Vi anser det också självklart att en intagen i anstalt inte skall kunna ha tillgång till sitt pass i samband med bl.a. permission, utan att passet alltid skall tas omhand vid sådana tillfällen. Så sker i dag endast undantagsvis. Det skall inte heller vara möjligt att hos polisen få ut ett nytt pass under verkställighet av ett fängelsestraff. Regeringen bör i denna fråga skyndsamt låta bereda den inom Justitiedepartementet nyligen utarbetade promemorian och snarast återkomma till riksdagen med förslag till erforderlig lagstiftning som tillgodoser vad vi nu anfört.

Det anförda innebär att vi ställer oss bakom motionerna Ju370 och Ju416 i nu behandlade delar. Motion Ju357, i nu behandlad del, bör däremot avslås.

15. Permissioner m.m., punkt 9 (v)

av Rolf Olsson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om permissioner m.m. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju357 yrkande 13 och avslår motionerna 2003/04:Ju370 yrkande 17 och 2003/04:Ju416 yrkandena 26 och 27.

Ställningstagande

Möjligheten för utvisningsdömda intagna att få permission är små eftersom risken för att de avviker i samband med permission ofta bedöms som för stor. En sådan ordning är enligt min mening både inhuman och orimlig. Det leder bl.a. till att de intagna aldrig ges tillfälle att träffa sina anhöriga under naturliga former utanför anstalten.

Ett sätt att möjliggöra permissioner för denna grupp av intagna skulle kunna vara att införa intensivövervakning med elektronisk kontroll, s.k. fotboja, i samband med permissioner.

Regeringen bör låta utreda möjligheterna att använda sådan övervakning i samband med utvisningsdömdas permissioner. Detta innebär att jag ställer mig bakom motion Ju357 i nu behandlad del. Övriga här behandlade motionsyrkanden bör däremot avslås av riksdagen.

16. Överförande av verkställighet av fängelsestraff, punkt 11 (m, fp, kd, c)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Johan Linander (c), Cecilia Magnusson (m) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om överförande av verkställighet av fängelsestraff. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju370 yrkande 8.

Ställningstagande

Belastningen på de svenska anstalterna måste minskas på alla sätt. Det bör bl.a. därför eftersträvas att så många som möjligt av dem som döms till utvisning också verkställer sitt straff i hemlandet. Trots förekomsten av kon-

ventioner och bilaterala avtal är det vanligt att fängelsedömdas verkställighet inte kan överföras, främst beroende på omfattande byråkrati och pappersexercis. Regeringen bör verka mer kraftfullt, såväl i Sverige som internationellt, för att tillse att de ingångna avtalen fungerar också i praktisk handling.

Det får ankomma på regeringen att vidta erforderliga åtgärder med anledning av vad vi nu anfört.

17. Kostnaden för utvisades hemresor, punkt 12 (m, fp, kd, c)

av Johan Pehrson (fp), Beatrice Ask (m), Ragnwi Marcelind (kd), Jeppe Johnsson (m), Johan Linander (c), Cecilia Magnusson (m) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om kostnaden för utvisades hemresor. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:Ju370 yrkande 9 och 2003/04:Ju416 yrkande 29.

Ställningstagande

Det är stötande att kriminalvården inte har befogenhet att utan den intagnes samtycke använda kvarhållna medel för att täcka kostnaderna för den utvisningsdömdes hemresa. Detta innebär att den dömdes skyldighet att betala, som följer av stadgandet i 9 kap. 1 § utlänningslagen, inte kan upprätthållas. En sådan möjlighet bör införas för kriminalvården.

Regeringen bör ges i uppdrag att snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser vad vi nu har anfört.

18. Ersättning till lekmanövervakare, punkt 13 (fp, kd, c)

av Johan Pehrson (fp), Ragnwi Marcelind (kd), Johan Linander (c) och Karin Granbom (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om ersättning till lekmanövervakare. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Ju416 yrkande 12.

Ställningstagande

Lekmanövervakare har en viktig uppgift i samhället. Trots det är de alltför få för att fylla det behov som finns. Några av orsakerna är ineffektiva administrativa system och en alltför låg ersättning för uppdraget. Ersättningen är på en nivå som är så låg att det närmast ger en signal om att uppdraget inte anses vara viktigt.

Det är hög tid att lekmanövervakarnas insatser tas till vara på ett bättre sätt och att statusen på uppgiften höjs. Ersättningen bör ses över och höjas så att summan upplevs som en rimlig ersättning för uppdraget.

Det får ankomma på regeringen att vidta åtgärder i enlighet med vad vi nu anfört.

Särskilda yttranden

1. **Kostnadsansvaret för § 34-placering och kontraktsvård m.m., punkt 5 (mp)**

Leif Björnlod (mp) anför:

Många önskade kontraktsvårdsplaceringar kommer inte till stånd på grund av kommunernas ansträngda finanser. Kommunerna är av resursskäl inte villiga att bekosta den senare delen av placeringen och ställer därför inte erforderliga vårdgarantier. Detta medför att det inte är möjligt att välja den för den åtalade mest lämpliga och effektiva påföljden. Denna ordning är olycklig och bör lösas på ett lämpligt sätt.

Jag väljer att inte reservera mig i denna fråga utan utgår från att det inom Regeringskansliet fortsätter att bedrivas ett arbete med att finna en lämplig lösning på denna problematik.

2. **Verkställighet genom elektronisk övervakning, punkt 10 (v)**

Rolf Olsson (v) anför:

Fördelarna med verkställighet av fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll är betydande. Tiden får nu anses mogen att ytterligare utvidga tillämpningsområdet, dels genom att låta personer dömda upp till sex månaders fängelse verkställa hela straffet på detta sätt, dels genom att möjliggöra för fler långtidsdömda att verkställa den sista delen av fängelsestraffet med hjälp av intensivövervakning. Det är glädjande att det inom Justitiedepartementet har utarbetats en promemoria med förslag som går i den riktning som jag förespråkar.

Jag utgår från att regeringen, efter sedvanlig beredning av ärendet, lämnar ett lagförslag till riksdagen som tillgodoser vad jag nu förespråkat.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003

2003/04:Ju252 av Carina Hägg och Birgitta Ahlqvist (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn som utsatts för sexuella övergrepp inte skall tillåtas besöka förövaren under verkställighetstiden.

2003/04:Ju273 av Lena Adelsohn Liljeroth (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en förändrad och förbättrad kriminalvård.

2003/04:Ju296 av Göran Lindblad (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om privata fängelser.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en försöksverksamhet med två till tre privatiserade anstalter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en utredning avseende kriminalvårdens inriktning.

2003/04:Ju303 av Bertil Kjellberg (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda förutsättningarna för att överföra kostnadsansvaret för personer som dömts till skyddstillsyn med behandlingsplan, s.k. kontraktsvård, till kriminalvården.

2003/04:Ju316 av Johan Linander m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att samtliga vårdare inom kriminalvården kontinuerligt skall få vidareutbildning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förbättra kvinnornas situation i fängelserna.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av ett nytt bonussystem där de intagna blir belönade när de följer sitt behandlingsprogram.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en individanpassad utveckling av kriminalvårdens programverksamhet.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en förbättrad utslussningssituation där den intagne vid frigivningen får hjälp, både före och efter frigivningen, med att skapa en ordnad tillvaro med försörjning, boende och sysselsättning.

2003/04:Ju347 av Magdalena Andersson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om brottslig verksamhet på fängelser.

2003/04:Ju354 av Inger Segelström (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att män som dömts för våldsbrott skall kunna dömas till vårdprogram.

2003/04:Ju357 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en uppföljning och utvärdering av de förändringar som gjorts inom häktesverksamheten för att förhindra brott mot de mänskliga rättigheterna skall genomföras.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den alternativa påföljden intensivövervakning med elektronisk fotboja skall utvidgas till att kunna utdömas för straff upp till sex månader.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kvinnors särskilda behov inom frivårdens verksamhet skall uppmärksammas.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regelverket för intensivövervakning med elektronisk fotboja vid utsluss av långtidsdömda (IÖU) skall förändras.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ansvaret för studieverksamheten skall läggas över på utbildningsväsendet enligt normaliseringsprincipen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en översyn av arbetspraktiken på anstalterna skall genomföras.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de långtidsdömdas situation särskilt skall uppmärksammas.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verksamheten med mottagningsenheter för långtidsdömda skall utredas.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att möjligheten för utvisningsdömda att få permission med elektronisk intensivövervakning snarast skall utredas.

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kvinnors situation inom kriminalvården skall uppmärksammas.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verksamheten till stöd för barn till dömda måste utvecklas.

2003/04:Ju370 av Beatrice Ask m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av en ny inriktning av svensk kriminalvård.
4. Riksdagen tillkännager som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att frigivningen förbereds noggrant samt om betydelsen av insatser från ideella organisationer.
7. Riksdagen beslutar att speciella anstalter för utvisningsdömda skall inrättas.
8. Riksdagen begär att regeringen följer upp ingångna avtal om att utländska medborgare skall avtjäna straff utdömda i Sverige i sitt hemland, så att avtalen fungerar i praktiken.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvarhållande av medel som täcker kostnaderna för den avvisades hemresa.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om teoretisk och praktisk utbildning samt självförvaltningsverksamhet på anstalterna.
14. Riksdagen begär att regeringen utreder möjligheten att använda sig av farmakologisk behandling i syfte att minska sexualdriften hos sexualbrottsdömda, i samband med villkorlig frigivning.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad upphandling inom kriminalvården av vårdprogram från privata vårdgivare.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om intensivövervakning i samband med permissioner och frigångar.

2003/04:Ju383 av Ulf Nilsson m.fl. (fp):

Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning avseende hur domar med föreskrift om vård för missbruk blir verkställda och följs upp.

2003/04:Ju402 av Leif Björnlod (mp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att utreda hur kompetensen inom frivården bättre kan tas till vara för att på så sätt öka effekten av de olika frivårdsinsatserna och därmed minska återfallsrisken.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att utreda hur rådande integrationsprocess inom kriminalvården tar till vara frivårdens behov av kompetensutveckling.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att utreda hur normaliseringsprincipen påverkar kriminalvårdens klienter samt hur eventuella alternativ till normaliseringsprincipen skulle kunna påverka nämnda klienter.

2003/04:Ju416 av Ragnwi Marcelind m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att svensk kriminalvård måste få en ny inriktning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kriminalvården bör utveckla och förstärka sin analyskapacitet och utveckla mätmetoder som kan användas för att beskriva olika resultat som uppnås med behandlings- och vårdarbetet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kriminalvården måste utveckla och stimulera forskningsarbete som kan belysa sambanden mellan kriminalvård och de frigivnas återfall i brottslighet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att vården på anstalt inriktas på att den dömda skall få hjälp att komma till rätta med sitt problematiska levnadsmönster.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kriminalvårdens arbete bör utvärderas och goda exempel bör tas till vara i förändringsarbetet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om individuella handlingsplaner.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förbättra och förlänga utbildningen av de anställda inom kriminalvården.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nödvändigheten att öka rekryteringen av unga medarbetare till kriminalvården.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kriminalvården måste kunna erbjuda utvecklingsmöjligheter så att ambitionen att bli kvar inom yrket ökar.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om väl fungerande motivationsavdelningar med kognitiva program.
12. Riksdagen begär att regeringen ser över arvodet till lekmanövervakare.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att låta staten ta över kostnadsansvaret för vård och behandling enligt 34 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL).

20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att farmakologisk och annan typ av behandling skall kunna användas på personer som dömts för övergrepp, och som av expertis konstaterats vara pedofiler, för att villkorlig frigivning skall kunna komma i fråga.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att farmakologisk och/eller annan typ av psykoterapeutisk behandling skall kunna användas även på våldtäktsmän som återfallit i brott, under den sista tredjedelen av straffet, för att villkorlig frigivning skall kunna komma i fråga.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en bättre frigivningsprocess där behandling i trestegsanstalt kombineras med elektronisk övervakning.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de intagna behöver ta ett ökat personligt ansvar för livet innanför murarna om en förberedelse för livet utanför murarna skall kunna ske.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att anstalterna i högre utsträckning måste anpassas efter barns och föräldrars behov av umgänge.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillgången till pass vid permissioner.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa elektronisk övervakning vid permissioner för att minska risken för avvikelser.
29. Riksdagen begär att regeringen snarast lägger fram förslag till lagändring som innebär att kriminalvården får befogenhet att utan den intagnes samtycke betala ut medel för att täcka den utvisades hemresa.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över nuvarande lagstiftning i syfte att möjliggöra att ålägga rattfylleridömda att delta i behandling.

2003/04:Ju425 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förnyelse av kriminalvårdens innehåll och inriktning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildning inom kriminalvården.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvinnor i kriminalvården.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om effektivare frigivning.

2003/04:Ju435 av Carina Ohlsson m.fl. (s):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att ett initiativ bör tas till en rättspraxis i kvinnofridsmål och alla män som dömts för kvinnofridskränkning och frihetsberövats skall bli föremål för brottspreventiva åtgärder inom kriminalvården.

2003/04:Ju436 av Jan Emanuel Johansson och Cinnika Beiming (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av välplanerade frigivningar inom kriminalvården.

2003/04:Ju443 av Catharina Elmsäter-Svärd m.fl. (m):

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vård och behandling för män som misshandlar kvinnor.

2003/04:Ju454 av Annika Qarlsson och Margareta Andersson (båda c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inlåsta människors säkerhet måste lagregleras.

2003/04:Ju469 av Lennart Klockare (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om säkerheten vid låsta institutioner.

2003/04:Ju479 av Johan Pehrson m.fl. (fp):

32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kommunernas ansvar och kriscentrum för män samt gällande behandling av gärningsmännen inom kriminalvården.

2003/04:So407 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett förbättrat samarbete mellan frivård, anstalt och socialtjänst.

2003/04:So412 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp, fp, v, c, kd):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om utökad barnperspektiv inom kriminalvården.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om barn som är med när föräldern grips av polisen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av att för barn förbättra kommunikationsmöjligheterna till anstalterna.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av förbättringar av samarbetet mellan kriminalvården, socialtjänsten och polisen.

2003/04:Ub289 av Birgitta Sellén och Margareta Andersson (båda c):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att interner på fängvårdsanstalter skall erbjudas utbildning för att motverka eventuella läs- och skrivsvårigheter.

2003/04:Bo252 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samarbete och samordning mellan kriminalvården och kommunerna.